

Roman Mazurkiewicz

Kilka uzupełnień źródłowych do edycji *Żywotu Pana Jezusa Krysta* Baltazara Opeca (w pięćsetlecie wydania z 1522 roku)

TERMINUS

t. 24 (2022)

z. 4 (65)

s. 335–381

www.ejournals.eu/

Terminus

Abstract

Some Supplementary Remarks on the Edition of Baltazar Opec's *Żywot Pana Jezusa Krysta* (on the Five Hundredth Anniversary of Its 1522 Edition)

500 years ago one of the most important Polish medieval works was published: *Żywot Pana Jezusa Krysta* by Baltazar Opec (1522). It is the only complete Medieval apocryphal narrative written in Polish, describing Mary and Christ's lives from the Annunciation till the Ascension and the Assumption of Mary. The first critical edition of this work was published in 2014, revealing multiple sources that may have been used by Opec. However, the primary sources of the last chapters dealing with the Dormition, Assumption and Coronation of the Mother of God were not identified. This paper presents these chapters together with fragments of a collection of Latin sermons by a Hungarian Franciscan Pelbartus Ladislaus de Temesvár, entitled *Stellarium corone benedictae Marie Virginis* (1498), which were previously used by the Polish translator and editor. The comparison of both texts makes it possible to observe how Baltazar Opec transformed Pelbartus' erudite theological and Mariological treatise into the apocryphal narrative on the Dormition and Assumption of the Mother of God, preserving the style of the whole *Żywot Pana Jezusa Krysta*. It is evident that Opec used *Stellarium* as model sermons but adapted them in a different way than the other sources of *Żywot*, such as *Meditationes vitae Christi* or *Historia rythmica*: he omitted the names and opinions of the Fathers of the Church and medieval theologians cited by the Hungarian Franciscan, as well as most of the references to *ex Scriptura* arguments.

Keywords

Baltazar Opec, *Żywot Pana Jezusa Krysta*, Pelbartus Ladislaus de Temesvár, *Stellarium corone*, Biblical and apocryphal narratives, Dormition and Assumption of the Mother of God

Mija właśnie okrągłe pięćset lat od publikacji jednego z największych „best-sellerów” epoki Pierwszej Rzeczypospolitej – *Żywotu Pana Jezusa Krysta*, który w roku 1522 wyszedł w dwóch różnych wydaniach spod pras krakowskich oficyn Hieronima Wietora i Floriana Unglera, a do XIX wieku przedrukowywany był ponad czterdzieści razy. W roku 2014 w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza ukazała się pierwsza krytyczna edycja Opecowego dzieła, które, jak piszą wydawcy, „jest jedyną zachowaną w całości średnio-wieczną polską narracją apokryficzną, obejmującą całe życie Chrystusa i Maryi, od zwiastowania po wniebowstąpienie i wniebowzięcie. Jest arcydziełem prozy polskiej”¹.

Jednym z najcenniejszych osiągnięć poznańskiej edycji jest przeprowadzona przez Rafała Wójcika systematyczna analiza źródeł, z których korzystał lub mógł korzystać Opec jako autor *Żywotu*². Przypomnijmy, że w dotychczasowych badaniach wymieniano na pierwszym miejscu *Meditaciones vite Christi* Pseudo-Bonawentury (przez długi czas niesłusznie traktując *Żywo*t jako przekład tego dzieła), następnie *Vita beate Virginis Marie et Salvatoris rhythmica*, *Vita Christi* Ludolfa z Saksonii, *Speculum passionis Domini nostri Iesu Christi* Ulricha Pindera, *Revelationes* św. Brygidy, traktat Wincentego Ferreriusza, starochrześcijańskie apokryfy, wreszcie polskie *Rozmyślanie przemyskie* oraz jego źródła łacińskie. Z tych, i zapewne innych jeszcze, niustalonych dotąd tekstów komponował Opec, podobnie jak inni twórcy średniowiecznych narracji biblijno-apokryficznych, „swoją własną wersję żywota Chrystusa” – pisze Wójcik. I dodaje: „Była to jednak kompilacja twórcza, autorska”³.

Nie dla wszystkich fragmentów Opecowego dzieła udało się dotychczas odnaleźć obce lub rodzime źródła; należą do nich między innymi część pasyjna *Żywotu* oraz jego ostatnie rozdziały, opowiadające o zaślęnięciu, wniebowzięciu i ukoronowaniu Maryi oraz o sądzie ostatecznym. Co prawda, jak zauważa Wójcik, w tekstach Ludolfa z Saksonii i Ulricha Pindera znajdujemy opisy zaślęnięcia, wniebowzięcia i chwały niebieskiej Matki Bożej, ale Opec, „choć zachowuje kompozycję przejętą z ich dzieł, to jednak korzysta z innych źródeł, których nie udało się zidentyfikować”⁴. Ponadto, o ile w obu dziełach niemieckich autorów treści te są zawarte w jednym rozdziale, zatytułowanym *De assumptione et laude beate Marie Virginis*, o tyle w *Żywocie* Opeca zostały one rozbudowane i rozdzielone na pięć, różniących się znacznie pod względem długości, rozdziałów: 1. *Panny Maryjej śmierci objawienie*; 2. *Apostołów świętych ze wszystkiego świata dziwne zebranie*; 3. *Panny Maryjej, Dziewicy błogosławionej*,

¹ B. Opec, *Żywo*t Pana Jezusa Krysta (1522), wydali i wstępami opatrzyli W. Wydra, R. Wójcik, wstęp ikonograficzny K. Krzak-Weiss, Poznań 2014, s. 656. Zob. R. Mazurkiewicz, *Baltazar Opec, „Żywo*t Pana Jezusa Krysta (1522)”. *Notatki na marginesie najnowszej edycji*, „Studia Źródłoznawcze” 54 (2016), s. 171–178.

² Zob. R. Wójcik, *Tłumacz, wykładacz, kompilator czy autor? Wokół kompozycji „Żywota Pana Jezusa Krysta” Baltazara Opeca i jego stosunku do „Meditaciones vite Christi”*, w: B. Opec, *Żywo*t Pana Jezusa Krysta, s. XXXI–XCII.

³ *Ibidem*, s. XCII.

⁴ *Ibidem*, s. LXXVIII.

lekkie krom ktorej boleści uspienie; 4. O chwale, którą w każdym korze aniołowie i wszyscy święci Dziewicy Maryjej czynili, kiedy ją do nieba przez kory anielskie chwalebnie prowadzili; 5. O koronach, ktorými Panna naświętsza, gdy chwalebnie wniebowzięta, była ukoronowana.

Otóż dla wszystkich wymienionych rozdziałów *Żywotu* można wskazać łacińskie źródło, z którego Opec mógł jako tłumacz i redaktor korzystać: jest nim dziesiąta księga zbioru kazań węgierskiego franciszkanina Pelbarta z Temeswaru *Stellarium corone benedictae Marie Virginis*, po raz pierwszy wydanego w roku 1498, a później wielokrotnie wznawianego⁵. Z księgi tej, zatytułowanej *De assumptione beate Marie*, Opec albo sam przetłumaczył i zredagował fragmenty dotyczące zaśnięcia, wniebowzięcia i ukoronowania Matki Bożej, albo też, co nie jest przecież wykluczone, skorzystał z jakiejś wcześniejszej, opartej na dziele Pelbarta kompilacji historii zaśnięcia Maryi.

Oswald Pelbart z Temeswaru (1435–1504) zaliczany jest do grona najwybitniejszych przedstawicieli franciszkańskiej szkoły teologicznej i kaznodziejskiej drugiej połowy XV wieku. W latach 1458–1463 odbył studia na Uniwersytecie Krakowskim, później był między innymi profesorem teologii w studium generalnym konwentu franciszkanów św. Jana Ewangelisty w Budzie. Europejski rozgłos przyniosły mu liczne i wielokrotnie wydawane dzieła kaznodziejskie, teologiczne i egzegetyczne: *Stellarium corone benedictae Marie Virginis* (powst. 1480–1483), *Expositio compendiosa et familiaris sensum litteralem et mysticum complectens Libri Psalmorum* (powst. 1483–1487), trzy tomy kazań pisanych w latach 1489–1497 (*Pomerium de sanctis*, *Pomerium de tempore*, *Sermones quadragesimales*), wreszcie komentarz do pism Jana Dunsza Szkota pod tytułem *Aureum sacre theologie Rosarium iuxta quatuor Sententiarum libros pariformiter quadripartitum*. Kolekcje kaznodziejskie Pelbarta, w tym również *Stellarium corone*, należą do tak zwanych kazań wzorcowych, przeznaczonych do praktycznego wykorzystania przez kaznodziejów zależnie od potrzeb i okoliczności; sam Pelbart w prologu do *Pomerium de sanctis* zaznacza, że niektóre fragmenty jego kazań mogą być poszerzane, inne pomijane lub upraszczane. Przypadek tak zwanych kazań Paterka, z których dwa są tłumaczeniem obszernych fragmentów *Stellarium corone*⁶, jak również ewidentne przejścia z tego dzieła w *Żywocie Pana Jezusa Krysta* pokazują, że dzieła Pelbarta (cytowanego również jako

⁵ Podobieństwo opisów wniebowzięcia Maryi w *Żywocie Opeca* i w *Stellarium corone* Pelbarta z Temeswaru dostrzegła już dawno Krystyna Secomska w pracy poświęconej analizie ikonografii przedstawienia wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny z kościoła parafialnego w Warcie, którego autor mógł, zdaniem badaczki, znać dzieło Opeca. Zob. K. Secomska, *Wniebowzięcie w kościele parafialnym w Warcie. Analiza ikonograficzna*, „Biuletyn Historii Sztuki” 49 (1987), nr 1–2, s. 117: „Tak więc geneza literacka ostatnich rozdziałów książki Opeca, opisujących śmierć i koronację Maryi, nie została jeszcze rozpoznana (porównanie z tekstem VR pozwala wychwycić jedynie ogólnikowe analogie). Wydaje mi się, że «apoteoza Maryi» była transkrypcją rozdziału *Stellarium corone benedictae Marie Virginis* franciszkanina Pelbarta z Temeszwaru (ok. 1490). Tym niemniej na obecnym etapie badań wypadnie poprzestać na luźnych supozycjach”.

⁶ Zob. R. Mazurkiewicz, *Łaciński pierwowzór kazań maryjnych Jana z Szamotuł (Paterka)*, „Ruch Literacki” 54 (2013), z. 1, s. 15–34; *idem*, *The Newly Identified Latin Prototype of the Marian Homilies of Jan of Szamotuły*, „Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae” 59 (2014), s. 93–112.

„Pomerius”) wciąż pozostają niedocenionym źródłem piśmiennictwa religijnego doby staropolskiej⁷.

Poniżej zestawiam równolegle tekst fragmentów *Stellarium corone* oraz pięciu rozdziałów *Żywotu Pana Jezusa Krysta* – od zaśnięcia Maryi do jej koronacji w niebie. W przyszłości zestawienie takie ułatwi (niniejsza publikacja przestaje na rozpoznaniu i udostępnieniu materiału źródłowego) analizę warsztatu polskiego autora, z jednej strony dokonującego selekcji i kompilacji wykładu Pelbarta, z drugiej zaś uzupełniającego przekład o własne lub zaczerpnięte z innych źródeł fragmenty, tytuły rozdziałów oraz wstawki modlitewne. Już pobieżne porównanie obu tekstów pokazuje, że Opec przekształca erudycyjny traktat teologiczno-mariologiczny Pelbarta w beletrystyczną narrację o zaśnięciu i wniebowzięciu Bogarodzicy, wpisującą się w poetykę całego *Żywotu Pana Jezusa Krysta* – pomija między innymi przywoływane przez węgierskiego franciszkanina imiona i opinie ojców Kościoła oraz teologów średniowiecznych, a także większość odwołań do argumentów *ex scriptura*. Sięgając do kazań wzorcowych Pelbarta, Opec musiał zastosować nieco inną metodę adaptacji niż w przypadku korzystania z takich narracji biblijno-apokryficznych, jak *Meditaciones vite Christi* czy *Historia rythmica*.

Tekst *Stellarium corone* przytaczam w nieco szerszym zakresie niż jego polskie tłumaczenie, aby zachować pełniejszy kontekst erudycyjnego wywodu Pelbarta. Ponieważ polski autor korzystał z fragmentów zawartych w różnych miejscach dziesiątej księgi *Stellarium corone*, każdorazowo sygnalizuję ich lokalizację w podstawie transkrypcji (wydanie *Stellarium* z roku 1498), dostosowując jednocześnie ich układ do tekstu polskiego. Tekst łaciński podaję w transkrypcji zachowującej średniowieczną pisownię zgodnie z *Projektem instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.* Adama Wolffa⁸, modernizuję jedynie interpunkcję oraz pisownię wielką i małą literą. Nie rozwijam skrótowych zapisów cytowanych przez Pelbarta tytułów łacińskich dzieł i ksiąg biblijnych, natomiast zapisane skrótowo imiona autorów podaję w ich pełnym brzmieniu. W transkrypcji tekstu polskiego uwzględniam reguły skodyfikowane w *Zasadach wydawania tekstów staropolskich* (teksty średniowieczne, wydawnictwa typu B)⁹. Przepisami źródłowymi opatruję tekst łaciński, a komentarze do tekstu *Żywotu* wprowadzam jedynie tam, gdzie nie ma on pierwowzoru w *Stellarium corone* lub różni się od niego w bardziej istotnych szczegółach; tutaj też zamieszczam uwagi z zakresu aparatu krytycznego.

Oznaczenia tytułów ksiąg biblijnych w przypisach podaję za wydaniem *Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków*

⁷ I to nie tylko dla twórców literatury maryjnej z początku wieku XVI; do zbiorów kaznodziejskich Pelbarta sięgali w kolejnych stuleciach zarówno kaznodzieje katolicy, jak i ewangelicy, np. Samuel Dambrowski, Walerian Andrzejowicz, Jacek Liberiusz, Adam Gdacjusz, Franciszek Kowalicki, Andrzej Młodziejowski, Łukasz Godorowski.

⁸ „Studia Źródłoznawcze. Commentationes” 1 (1957), s. 155–181.

⁹ K. Górski et al., *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, Wrocław 1955.

oryginalnych, opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, wyd. 5, Poznań 2003. Wyjątkiem jest księga Mądrości Syracha, którą za Wulgatą oznaczam łacińskim skrótem Eccl. (*Ecclesiasticus*). Łacińskie cytaty biblijne oraz ich lokalizację podaję za Wulgatą (*Biblia sacra vulgatae editionis. Sixti V Pontificis Maximi iussu recognita et Clementis VIII auctoritate edita nunc novissime ad exemplar Vaticanum expressa*, cura A. Arndt, t. 1–3, Ratyżbona 1903–1907), w przypadku różnic w numeracji w nawiasie podaję również obocznie ich lokalizację w Biblii Tysiąclecia.

Pelbartus de Themesvar
Stellarium corone benedictae Marie Virginis¹

**[k. y₆v] Secunda contemplatio, qualiter fuerit virgo pro sua morte
consolata**

[...] Quadam die, cum in Filii desiderium cor Virginis vehementer accenditur, estuans animus commovetur et intimarum lachrimarum abundantia excitatur, crebris quoque desiderii sui singultibus cepit talia verba eructare: „O Fili mi predulcissime, o nate dilectissime, Iesu suavissime, en cupio dissolvi et esse tecum, utinam, Fili mi, adesset illa hora aurea, qua te videre possem in patria”. Ecce mox angelus cum multo lumine eidem astitit et reverenter utpote Matrem Domini salutavit. „Ave – inquit – benedicta, suspiciens benedictionem illius, qui mandavit salutem Iacob”. Ecce Filius tuus, Dominus Iesus, te Matrem venerandam expectat, cum die tertia de corpore assumeris, ut celestes mansiones iocundas reddas et sanctorum spiritus consolaberis. Ecce autem ramum palme de paradiso ad te Dominam attuli, quem ante feretrum portare iubebis, atque vestimenta funebria missa a Filio eidem obtulit, ut refert sanctus Cosmas² predictus. Tunc beata Virgo, ut creditur, genuflexo gratias agens Deo, petivit petitionem³. Primo, ut apostoli ad eam pariter congregentur, dicens: „Peto – inquit – instantius, ut antequam moriar, corporalibus oculis apostolos videam et ab eis sepeliri valeam, et ipsis presentibus spiritum reddam. Secundo peto – inquit – et obsecro, ut anima mea in exitu suo de corpore nullum spiritum teterrimum videat et nulla potestas Sathane insidiando occurrat”. Cui angelus: „Cur, Domina, malignos spiritus videre metuis, cum caput eius omnino contriveris? Fiat tamen voluntas tua, ut ipsos non videas et apostolos nobiles executores funeris tui habeas”.

¹ Pelbartus de Themesvar, *Stellarium corone benedictae Marie Virginis in laudem eius pro singulis predicationibus elegantissime coaptatum*, Haguenau: Henricus Gran, 1498 (egzemplarz sygn. Inc. 56. III z Biblioteki Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Krakowie). Zamieszczone tu fragmenty tekstu Pelbarta pochodzą z księgi X: *De assumptione beate Marie*. Transkrypcja fragmentów z dzieła Opeca na podstawie edycji: [Baltazar Opec], *Żywot wszechmocnego Syna Bożego Pana Jezusa Krysta, stworzyciela i zbawiciela stworzenia wszystkiego* [...], Kraków: Hieronim Wietor, 1522, k. 120v–128v. Serdecznie dziękuję Pani mgr Iwonie Krawczyk z Pracowni Łaciny Średniowiecznej w Instytucie Języka Polskiego PAN za korektę transkrypcji tekstu *Stellarium corone*.

² Kosmas Vestitor (VIII/IX w.), grecki retor, autor homilii na Zaśnięcie NMP, które zachowały się w przekładzie łacińskim z X wieku. Zob. A. Wenger, *Les Homélies inédites de Cosmas Vestitor sur la dormition*, „Revue des études byzantines” 11 (1953), s. 284–300. Na homilie Kosmasa powołuje się również Jakub de Voragine w kazaniu *De assumptione beate Marie Virginis*; w niektórych jego redakcjach mowa jest o palmie i szacie ofiarowanej Maryi przez Syna za pośrednictwem anioła (zob. np. Jacobus de Voragine, *Longobardica historia, que a plerisque Aurea legenda sanctorum appellantur*, Haguenau: Henricus Gran, 1516, k. S₁). Motyw palmy i szaty pogrzebowej występuje również w *Vita beate Virginis Marie et Salvatoris rhythmica* (dalej: VR), powstałej przed połową XIII wieku w środowisku benedyktyńskim lub cysterskim; zob. *Vita beate Virginis Marie et Salvatoris rhythmica*, hrsg. von A. Vögtlin, Tübingen 1888, w. 7140–7143.

³ Prośby Maryi przytacza Pelbart za *Złotą legendą* (tam jednak wypowiada je ona w dialogu z aniołem zwiastującym jej rychłe spotkanie z Synem).

Baltazar Opec
Żywot Pana Jezusa Krysta

Pannie Maryjej śmierci objawienie

Gdy Matuchna Boża z takim płaczem narzekała, iż przez tak długi czas bez Syna w wielkiej teskności mieszkała, nie chcąc jej Syn miły, aby się więcej smuciła, posłał do niej anioła, któryż ją od niego uczliwie pozdrowił, rzeknąc: „Bądź już wesola, Dziewico błogosławiona, bo dnia trzeciego będziesz do nieba wzięta od twego miłego Syna; a na zamię tego daję tobie od Syna twego to żałobne odzienie, w które się obleczesz, i palmę tę, którą przed swym ciałem nieść każesz”.

Panna, będąc tego poselstwa wdzięczna, wnet na swe kolana pokłękła i o trzy rzeczy Jego Świętej Miłości prosiła. Naprzód, aby apostoły przy swej śmierci miała. Wtore, iżby ducha złego przy śmierci swej nie widziała. Mowi tu jeden doktor: „O miła Panno, czemuś o to prosiła? Izaś sie go bała? Wszakęś ty, miła Panno, jego głowę podeptała i tyś sama moc jego skaziła. Grzeszni o to by prosić mieli, ale nie ty, Panno miła, któraś nigdy grzechu nie miała”.

Trzecie, iżby jej miły Syn <z>stąpił do niej a jej duszę do chwały królestwa niebieskiego prowadził. Jezus miły w tym wszystkim Matuchnę swą wysłuchał, bo to z prawa, jako Syn, udzielać miał.

[k. y₇] [...] Hec illo dicente, omnes apostoli de locis, in quibus predicabant, a nubibus candidis rapiuntur et ante Marie ostium collocantur. Qui cum se mutuo salutassent et de hoc plurimum mirarentur, dicentes: „Que nam causa est, propter quam nos Dominus hic insimul congregavit?”. Iohannes ad eos exivit et Dominam de corpore egressuram predixit. Qui omnes mox in lachrimas prorumpentes tandem introierunt et beatam Virginem reverenter salutantes adoraverunt, dicentes: „Ave, Dei Mater, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui”⁴. At ipsa: „Avete, discipuli electi unigeniti Filii mei” [...].

[k. t_{8v}] [...] Secundo queritur de preparatione, utrum scilicet beata Virgo preparaverit se ad mortem per sacramentorum susceptionem, ad quod protinus respondetur, quod sic. Et assignantur plures rationes, quas etiam notat Albertus⁵, ubi supra ca. 81. Prima ratio propter sui humiliationem. Secunda propter precepti impletionem, quia ipsa omnia precepta evangelica et consilia perfectissime tenuit. [...] Tercia propter nostram instructionem. [...] Sed quoniam, ut dicit Augustinus libro *De visitatione infirmorum*, quem scripsit ad nepotem suum: „Tria sunt sacramenta, per que debet quilibet homo potissime preparare se ad mortem, videlicet sacramentum penitentie et sacramentum eucharistie [...]. Necnon et sacramentum unctionis extreme”⁶. Idcirco hic restat investigandum, utrum beata Virgo circa mortem susceperit hec sacramenta preparatoria. Primo quidem de sacramento penitentie, si queris, dico, quod cum ipsa in sua vita acceperit hoc sacramentum [...] et quod contrita et confessa est, non quidem peccata, quia nullum habuit, sed quod non fuerit digna tantis beneficiis sua virtute. Similiter eucharistiam [...] in vita frequentavit, sequitur ergo magis in mortis articulo, quod ista tunc sacramenta suscepit. [...] Ergo tenebatur Virgo beata ad extremam unctionem et per consequens suscepit eam. Ideo dicendum secundum Albertum, ubi supra, quod beata Virgo etsi non indiguerit, tamen sacramentum unctionis accepit, in qua complete victorie preterite et plene glorie future suscepit signationem⁷. [...]

⁴ Łk 1,28.

⁵ Zob. Albertus Magnus, *Mariale, sive Questiones super Evangelium „Missus est Angelus Gabriel”*, q. XLII (*Opera*, t. 20, ed. P. Jammey, Lyon [s.n.] 1651, s. 40).

⁶ Zob. Pseudo-Augustinus, *De visitatione infirmorum*, PL 40, 1154 (cap. IV. *De sacramentis ab infirmo suscipiendis*).

⁷ Zob. Albertus Magnus, *Mariale...*, q. XLII (*Opera*, t. 20, s. 41).

Apostołów świętych ze wszystkiego świata dziwne zebranie

Wtenczas apostołowie po wszystkim świecie kazali, dlatego mocą boską <z>stąpił na nie obłok biały, który je przed domem Panny Maryjej postawił, gdzież się temu wszyscy dziwowali, jakoby się to zebrali. Panna dostojna im powiedziała, iż do Syna już iść miała. Oni jęli rzewno płakać, iż się s nią mieli ro<z>stać. Ona je lepak pocieszała i swe im błogosławieństwo dała.

Panny Maryjej, Dziewice błogosławionej, lekkie krom ktorej boleści uśpienie

Potym Dziewica Maryja ku śmierci się sprawiała i kościelne świętości z nabożeństwem przyjęła, nie iżby ich potrzebowała, ale by pokorę, posłuszeństwo i przykazanie boże wypełniła i naukę nam zostawiła.

Przez trzyciem, jako święty Augustyn pisze, świętości, ludzie mają się gotować ku śmierci: przez pokutę, Ciało Boże a przez ostateczne pomazanie. To Panna uczyniła, bo się spowiedała, iż takiej łaski dostojna nie była, którą od Boga wzięła, a nie grzechow, bo ich nie miała. Ciało Boże, jako zawżdy, tak tedy przyjęła.

Pomazania też ostatecznego, aczkoli, jako Wielki Wojciech powie, nie potrzebowała, bo ta świętość jest na grzechy powszednie ustawiona, których ona nie miała, jedno dla ukazania zwycięstwa to czyniła.

[k. y₇v] Dominus enim Iesus cum angelorum ordinibus et patriarcharum ac prophetarum cetibus, martirum et confessorum agminibus et virginum choris advenit, et ante thorum Virginis acies ordinantur et dulcia cantica frequentantur. Nam prior ipse Dominus Iesus inchoavit, dicens: „Veni, electa mea, et ponam in te thronum meum, quia concupivi speciem tuam”⁸. [...] Tunc Dominus Iesus excellentius intonavit, dicens; „Veni de Libano sponsa, veni coronaberis”⁹.

[...] Sicque Marie anima felicissima de corpore egreditur et ad Filium evolat, a quo dulcissime amplexatur, fuitque tam a dolore carnis extranea, quam a corruptione extiterat aliena [...]. Dixitque Dominus apostolis: „Corpus Virginis Matris mee in vallem Iosaphat deferte”. [...] Statimque omnia illa agmina beatorum cum Christo Virginis animam deduxerunt cum iubilo canentes [...].

[k. y₄v] Quintum gaudium dicitur coassessionis, quia videlicet ipsa sedet proxima ad Sanctissimam Trinitatem.

[k. v₃] [...] Pie et devote contemplari possumus, quod hac ipsa die assumptionis Marie Deus volens per omnia honorare beatam Virginem, magnum concilium statuit secundum humane imaginationis modum; coram quoque omnibus angelis et sanctis proposuit, dicens: „Ecce adest tempus, quo anima Genitricis Filii Dei soluta a corpore, premium vite eterne acceptura, in celesti solio est collocanda”. Quid igitur gratie et honoris vobis videtur, ut mee nunc conferatur Genitrici et eius sacratissimo corpori, in cuius utero corpus a Spiritu Sancto formatum et animam assumpsi, novem mensibus requievi tamquam in tabernaculo dignissimo; tandem ipsa me peperit Virgo et virgineo lacte ubere de celo pleno aluit, et castissimo suo amplexu fovit, devotissime ministravit et in cruce mihi morienti astitit, et compassa extitit etc. Tunc omnes sancti et angeli procidendo et Deum collaudando dicere ceperunt: „Magnus Dominus et magna virtus eius, et sapientie eius non est numerus”¹⁰. Psal. 146. Et illud Sap. 9: „Tecum, Domine, sapientia, que novit opera tua, que et affuit cum orbem terrarum faceres, et sciebat, quid placitum esset coram oculis tuis”¹¹. Ipsa igitur tua sapientia infinita et immensa decernat et diffiniat, quia iustum videtur servis tuis et dignum, ut ipsa tua Mater omni honore et laude dignissima, corpore et anima glorificata et a dextris tuis collocata, tecum regnet in secula. Sicut ergo ab eterno omnipotens Deus decrevit et voluit eam corpore simul et anima assumere glorificatam, sic etiam voluit, ut quilibet ordo celestis patrie eam adoraret honoraretque certam rationem ponendo, quasi stellam in corona gloriose Virginis probantem et declarantem eius dignam gloriam assumptionis. [...] ¹²

⁸ Antyfona *ad Magnificat*.

⁹ Pnp 2,10; 4,8.

¹⁰ Ps 146,5 (Ps 147,5).

¹¹ Mdr 9,9.

¹² Tu u Pelbartu wyliczenie dwunastu gwiazd w koronie Maryi w powiązaniu z jej cnotami i przywilejami. Katalog dwunastu gwiazd w koronie Dziewicy, nawiązujący do Ap 12,1, był często interpretowany alegorycznie; zob. np. S. Bonaventura, *De assumptione Beate Virginis Marie. Sermo VI*, w: *idem, Opera omnia*, t. 9, Quaracchi 1901, s. 702–706.

Potym Syn Boży po duszę jej naświetszą z nieba ze wszystką rzeszą niebieską w wielkiej światłości <z>stąpił, ktorego ona gdy uźrzała, powstawszy, nisko sie mu ukloniła. A on, wesoło na swą Matkę weźrzawszy, pozdrowił ją, rzeknąc: „Bądź pozdrowiona, Matuchno moja namilejsza, już ci czas przyszedł, abyś była nad wszystko stworzenie powyższona i ukoronowana. Przeto powstań, a podź już ze mną do nieba, namilsza gołębiczko moja, przyjaciołko moja, oblubienico moja; jużci wszystka pluta zginęła, kwiatki sie rozkwitają¹, ptaszkiwie, to jest aniołowie święci², śpiewają. Podź już z tego płaczu ku wiecznemu weselu”. Tym i tako słodkim głosem dusza naświetszej Panny pobudzona, krom wszelkiej boleści, smętku i bojaźni wyszła wesoło z ciała na łono swego miłego Syna, ktore ciało apostołom na gorę Jozefat z uczliwością prowadzić kazał, a sam duszę jej naświetszą z wielkim weselim do nieba prowadził i blisko Świętej Trojce posadził.

A gdy Panna naświetsza podług dusze nad wszystko stworzenie powyższona była, Bog Ociec, chcąc jej przed wszystkimi świętymi anioły i błogosławionymi cześć uczynić, rzekł: „Oto czas, ktorego umarła Matka Syna mego, słuszno, aby już wzięła zapłatę żywota swojego; jakąż tedy łaskę i cześć mam jej uczynić i jej naświetszemu ciału, w ktorej żywocie ciało Syna mego Duchem Świętym jest sprawiono i z duszą złączono, w ktorym dziewięć miesięcy odpoczywało, od ktorej porodzon, karmion, obłapian, całowan, na krzyżu wiszący opłakan?”

Tedy wszyscy święci aniołowie i błogosławieni, padwszy, Boga chwając, mówić poczęli: „Wielki Pan i wielka moc jego, a mądrości jego niemasz liczby”. Drudzy lepak rzekli: „Z tobą, Panie, Mądrość, ktora zna uczynki twoje, i z tobą była, gdyś tworzył świat i niebo, i widziała, co jest lubo tobie przed oczyma twyma. Ty wiesz, miły Panie, iżci dostojna powyższona nad nasze wszystkie kory z duszą i z ciałem”. Jako tedy Bog wszechmogący od wiekow ułożył, iżby ją z duszą i z ciałem nad wszystkie kory anielskie powyższył, tak też chciał, iżby każdy kor to uznał i chwając ją, dwanaście gwiazd w jej koronę kładł.

¹ Por. Pnp 2,10–12: „Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, et veni, iam enim hiems transiit; imber abiit, et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra; tempus putationis advenit: vox turris audita est in terra nostra”. Jest to również antyfona niesporów święta Wniebowzięcia NMP.

² Zob. Jacobus de Voragine, *Mariale. De laudibus Deiparae Virginis* [...], opera et industria R. Clutii, Lyon 1688, s. 375: „Igitur aves, id est angeli celestes ad honorem Virginis decantaverunt...”

[k. v₃v] Primo ergo angeli honoraverunt eam, dicentes, quod digna est corpore et anima assumi in celum ratione perfectionis tali, quia Dei Mater, sicut est perfectissime sanctitatis super omnes angelos et sanctos improportionabiliter, que est tante puritatis, ut maior sub Deo nequeat intelligi, teste beato Anselmo ita perfectissimam beatitudinem debet habere super omnes angelos. Sed quia angeli tam perfectam beatitudinem habent, quod non retardantur a gloria et perfectione sue beatitudinis¹³, ergo nec anima beate Virginis debuit retardari a perfectione beatitudinis. Sed si anima beate Virginis sine corpore fuisset assumpta, ex quo unaqueque anima naturalem habet inclinationem ad proprium corpus, non quidem propter corpus de per se, sed propter integritatem hominis et perfectionem beatitudinis utriusque partis, secundum Franciscum Mayronium atque Richardum super IV distin[ctione] 43¹⁴ sequeretur, quod anima beate Virginis, sicut et aliorum sanctorum, retardata esset a perfectione beatitudinis et nondum adeptam suum plenum desiderium, scilicet in beatitudine corporis sui, et per consequens minus perfectam beatitudinem haberet quam angeli, quod est inconveniens, quia ipsa, ut canit Ecclesia: „Exaltata est super choros angelorum ad celestia regna”, et confirmatur per illud Augustini 13 *De Trinitate*: „Perfecte – inquit – beatus est, qui habet, quicquid vult”¹⁵, sed ipsius anima naturaliter vult beatitudinem sui corporis ergo etc.

Secundo primi parentes generis humani, scilicet Adam et Eva, accedentes adoratoque Deo dixerunt: „Omnipotens, adorande, tremende, colende, benedictus tu et benedicta Mater tua! Vere ipsa digna est corpore et anima glorificari etiam secunda ratione, scilicet exemptionis, qua nos eam honoramus et laudamus”. Et est talis, quia Dei Mater est exempta a maledictione Eve, quam Deus tulit contra eam propter peccatum, immo omnis maledictio Eve in benedictionem mutatur Marie, ut dicit Augustinus in sermone *De nativitate Virginis*¹⁶. Nam, ut patet Gen. 3, dixit Deus mulieri Eve: „Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos; in dolore paries filios et sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tibi”¹⁷. Hec ibi. Sed ab his beata Virgo exempta fuit, quia fuit Virgo mundissima, que concepit sine pudore, portavit sine gravamine, peperit sine dolore, et fuit ab omni erumna mulierum aliena, iuxta illud Cant. 4: „Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te”¹⁸; quia nec corporalis nec spiritalis macula fuit in ea. Ipsa denique non fuit viro subiecta, quia domina

Pirwszą gwiazdę anieli w jej koronę, chwając ją, włożyli, rzeknąc: „Dostojna jest, aby z ciałem i z duszą w niebo wzięta dla jej wielkiej doskonałości, bo jako ona jest doskonałej świętości nade wszystkie anioły, tako też ma być ubłogosławiona i powyszona nad nami wszystkimi z duszą i z ciałem. Bo doskonałe błogosławieństwo nie jest w niebie duszy przez ciała, a to dla żądzej, którą ma dusza ku ciału, iż też, już Boga mając, i ciało mieć żąda. Dla większego tedy jej uwielbienia słuszność jest, iżby z duszą i z ciałem wzięta do nieba”.

Wtórą gwiazdę pirwszy rodzicy w jej koronę włożyli, gdy rzekli: „Wszchemogący Boże, błogosławionys ty i Matka twoja, zaprawdę ona dostojna jest, aby z duszą i z ciałem była uwielbiona, bo onę chwalemy, iż jest wyjęta od przeklęcia Jewinego dla grzechu pirworodnego, bo i my, byśmy cie byli nie rozgniewali, z duszą i z ciałem w raju bylibyśmy ostawieni. Gdyż tedy twoja miła Matuchna przez pirworodnego grzechu poczęta, słuszno, aby z duszą i z ciałem w niebo wzięta”.

¹³ Zob. Anselmus Cantuariensis, *Sermo de conceptione Beate Marie*, PL 159, 322C.

¹⁴ Pelbart powołuje się tutaj na dwa scholastyczne komentarze do *Sentencji* Piotra Lombarda: Franciscus de Mayronis, *Scripta [...] in quatuor libros Sententiarum* oraz Richardus de Mediavilla, *Super quatuor libros Sententiarum*. François de Meyronnes (1285–1328) – franciszkanin, filozof i teolog, uczeń Dunsa Szkota; Richard of Middleton (ok. 1249 – przed 1308) – franciszkański teolog i filozof, komentator *Sentencji* na Uniwersytecie Paryskim.

¹⁵ S. Augustinus, *De Trinitate* XIII 6, PL 42, 1020.

¹⁶ Zob. Fulbertus Carnotensis, *Sermo IX. De Annuntiatione dominica*, PL 141, 336D: „Impleta est ergo Maria gratia et Eva vacuata est a culpa. Maledictio Eve in benedictionem mutatur Marie: Ave, gratia plena, Dominus tecum”.

¹⁷ Rdz 3,16.

¹⁸ Pnp 4,7.

omnium virorum et mulierum et ipsa est, que contrivit caput serpentis. Ergo iustum et congruum est, ut etiam sit exempta ab illa generali maledictione: „pulvis es et in pulverem reverteris”¹⁹. Concludens ergo Adam dixit: „Dignum est, Domine Deus, ut sicut tu me et sponsam meam Evam in paradiso terrestri posueras et in statu innocentie optimo; ita quod si mandata tua servassemus, nunquam incinerati fuissimus. Ita beata Virgo, tua Mater, que omnia tua mandata perfectissime observavit, hanc sibi prestatam habeat gratiam, ut una tecum in celesti paradiso collocetur ab omni incineratione preservata”.

Tercio sancti patriarche honorando eam posuerunt terciam rationem, scilicet redundationis, quorum quidem, scilicet patriarcharum, gloria et gaudium est ex multorum filiorum in vera fide Christi et unius Dei cultu educatione et salvatione, ut dicit Bernardus in quodam sermone²⁰. Unde honoraverunt et laudaverunt beatam Virginem ratione redundationis tali, quia gloria Matris redundare habet in Filium; nam gloria hominis est ex honore parentum, Eccl. 3²¹. Unde quicquid honoris impenditur Matri Dei, ipsi Deo exhibetur, qui ex ea natus est. Ut ergo Dominus Iesus in sua Matre laudetur tamquam in throno glorie sue, dignum est, ut summe glorie honorem, que habetur in celo, sibi prestat. Nec tam preciosus thesaurus corporis eius permittatur in terra, sed summo honore celestis glorie exaltetur, ut Dei thalamus; a Filio quoque Mater dignissima omnibus sanctis et angelis in gloria celestis honoris preficiatur. Proinde Augustinus in sermone *De assumptione* dicens: „Thronum Dei, thalamum Domini, Christi tabernaculum, dignum est ibi esse, ubi Christus est; tam preciosum thesaurum dignius est celo servari quam terra”²². Hec ille.

Quarto sancti prophete honorando posuerunt quartam rationem, scilicet pre-nunciationis, quia prophete Spiritu Sancto sunt locuti pre-nunciando futura de Christo et Matre eius; dignum est ergo, ut fideles inveniantur per omnia. Sed quia multorum prophetarum oracula et pre-nunciationes huic concordant assumptioni corporali, unde David ait: „Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato”²³, nam aurum non corrumpitur nec putrescit, sic etc. Item Cant. 2: „Surge, propera, amica mea”²⁴ etc. Ecce eius resuscitatio. Item Eccl. 24: „Qui creavit me, requievit in tabernaculo”²⁵, et infra: „in civitate sanctificata”²⁶, id est in patria similiter regni. Item Iohannis in Apoc. 12 describit eam mulierem amictam sole²⁷, quod utique non convenit anime

¹⁹ Rdz 3,19.

²⁰ Źródło niezidentyfikowane.

²¹ Por. Eccl. 3,13: „Gloria enim hominis ex honore patris sui” (por. Syr 3,11).

²² Pseudo-Augustinus, *De assumptione beate Marie Virginis*, PL 40, 1146: „Thronum Dei, thalamum celi Domini, domum atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse ubi ipse est. Tam pretiosum enim thesaurum dignius est celum servare quam terra”.

²³ Ps 44,10 (Ps 45,10).

²⁴ Pnp 2,10.

²⁵ Eccl. 24,12 (por. Syr 24,8).

²⁶ Por. Eccl. 24,12: „et in civitate sanctificata similiter requievi” (Syr 24,11).

²⁷ Ap 12,1.

Trzecią gwiazdę patryjarchowie w jej koronę włożyli, rzeknąc: „Boże i Panie nasz, chwała matczyna ma iść w Syna, niechaj tedy pojdzie chwała jej ku chwale twej, gdyż ona jest Matka twoja, co jej chwały uczynisz, sobie jej przymnożysz. Dostojno tedy, aby ten przybytek tam był, gdzie Krystus jest, aby w ziemi nie był, w którymś ty poczęt był. Przeto słuszno ma być wzięta w niebo z ciałem, bo już twe ciało w chwale jest, które z niej wzięto i z twym ciałem jest jedno. Niepodobno tedy, by to ciało w ziemi gniło, co ciebie nosiło i twym przybytkiem było”.

Czwartą gwiazdę prorocy święci w jej koronę włożyli, gdy taki wywód położyli: „O miłosierny Panie, gdyśmy my prawdę Duchem Świętym natchnieni mówili, przepowiadając przyszłe rzeczy o Krystusie i o Matce jego, dostojno tedy, abychmy w prawdzie byli nalezieni, ale iżże wiele z nas o tym wniebowzięciu twej miłej Matki z duszą i z ciałem przepowiedało, jako Dawid mówił: «Stanęła Krolowa na prawicy twojej w odzieniu pozłoconym»; ale złoto nie kazi się ani gnije, tak ciało Matki twej gnić by w ziemi nie miało. I w Kantykach napisano: «Wstań a pokwapi się, przyjaciołko moja», gdzie się jawnie ukazuje jej zmartwychwstanie i w niebo z ciałem wzięcie. We Eklezjastyku też pisano: «Który stworzył mię, odpoczywał w przybytku moim». A Jan pisze w Apokalipsim, wypisując ją niewiastą obleczoną słońcem, mając koronę z dwanaście gwiazd na głowie, co nie służy duszy od ciała odłączonej, ale z ciałem złączonej”. Przeto Dawid, wstawszy, jał śpiewać na chwałę Dziewicy Maryjej: „Wstań, Panie, w odpoczynienie twoje, i archa poświęcenia twego”, to jest ciało Panny Maryjej. Przeto jest dostojna, aby była z duszą i z ciałem uwielbiona.

separate. Ideoque mox inter prophetas David cepit psallere et in honore Virginis dicere: „Surge Domine, in requiem tuam, tu et archa sanctificationis tue”²⁸, id est corpus beate Virginis. [...]

[k. v₄] Sexto²⁹ martyres honoraverunt sexta ratione, scilicet appreciationis tali. Scriptum est per Psalmum de sanctis precipue martyribus: „Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius”³⁰. Si ergo mors sanctorum preciosa, ergo mors Matris Dei debet esse preciosissima, quia ipsa super omnes dignissima et sanctissima. Non autem esset preciosissima eius mors, nisi in anima et corpore viveret glorificata, ut probat Augustinus sermone, quo supra³¹.

[k. v₄] Quinto discipuli beati, inter quos et Stephanus, honorando eam posuerunt quintam rationem, scilicet ministracionis. Nam discipulis promittens et loquens Dominus Iesus in terris dixit: „Qui mihi ministrat, me sequatur, et ubi ego sum, illic et minister meus erit”³². Iohan. 12. Sed quia Dei Mater pre omnibus Christo in carne sua ministravit, primo in utero purissimum sanguinem, secundo ipso nato lac virgineum, tercio in tota eius vita multipliciter fovendo et in passione condolendo, ergo dignum est, ut ubi Christus, illic et hec eius Ministra et Mater, id est in celo, collocetur.

[k. v₄] Septimo confessores honoraverunt eam septima ratione, scilicet commensurationis tali, quia Scriptum est precipue de confessoribus: „quicumque mensura mensi fueritis, remetietur vobis”³³. Luc. 6. Et iterum reddet unicuique secundum opera sua Matth. 16. Sed quia ipsa beata Virgo operata et mensa est super mensuram hominum, quantum ad meritum et gratie plenitudinem, et quia plenitudini meriti et gratie correspondere debet plenitudo premii et glorie, quia „gratiam et gloriam dabit Dominus”³⁴, teste Psal. Debuit ergo digne sibi remetiri secundum plenitudinem glorie, ad quam pertinet glorificatio in corpore.

Octavo sancte virgines honoraverunt eam octava ratione, scilicet incorruptionis tali, quia dignum est, ut ex quo ipsa fuit Virgo integerrima, non debuit sequi eam putredinis corruptio, sed iuxta Filium proxima collocatio; iuxta illud Sap. 6: „Incorruptio proximum facit Deo”³⁵. [...]

²⁸ Ps 131,8 (Ps 132,8).

²⁹ Przetawiam kolejność gwiazdy piątej i szóstej u Pelbarta, dostosowując ich wyliczenie do tekstu Opeca, który takiego przedstawienia w stosunku do pierwowzoru dokonał.

³⁰ Ps 115,6 (Ps 116,15).

³¹ Pseudo-Augustinus, *De assumptione beate Marie Virginis*, PL 40, 1147: „Absit: quia si omnium sanctorum mors est pretiosa, Marie sane est pretiosissima; quam tanta comitata est gratia, ut mater Dei dicatur et sit”.

³² J 12,26.

³³ Łk 6,38; por. Mt 7,2; Mk 4,24.

³⁴ Ps 83,12 (Ps 84,12).

³⁵ Mdr 6,20.

Piątą gwiazdę święci męczennicy w jej koronę włożyli, między którymi święty Szczepan tako rzekł, wystąpiwszy: „Tyś, miły Panie, rzekł przez proroka: «Droga jest przed oblicznością bożą śmierć świętych», ale Panna Maryja jest naświetsza i nad wszystkiej dostojniejsza, przeto i śmierć jej ma być nadrozsza. Ale by nie była nadrozsza, by podług dusze tylko, a nie podług ciała w niebie była. Przeto dostojna jest z duszą i z ciałem wniebowzięcia”.

Szostą gwiazdę w jej koronę wstawili naśladownicy boży, rzekąc: „Tyś, Panie Boże nasz, przykazał: «Kto mi służy, niechaj mnie naśladuje, a gdzie ja jest, tam i sługa moja będzie». Gdyż tedy ona, żywotem swym nosząc cie i piersiami swymi karmiąc cie, tobie służyła, dostojno jest, aby gdzieś ty jest, twoja Matka, która tobie przez wszystkie czas życia twego służyła i przy tobie <z> smętkiem przy męce stała, z duszą i z ciałem z tobą w niebie była”.

Siodmą gwiazdę kładąc spowiednicy w jej koronę, chwając ją, tak mówili: „Pisano jest, miły Panie, «którą miarą będziecie mierzyć, tą wam będzie odmierzone»; ale ona mierzyła i ku zasłudze, i ku chwale, słusznie tedy, aby jej odmierzone zupełnością chwały, która jest podług ciała i podług dusze – ma być z duszą i z ciałem wzięta do nieba”.

Osmą gwiazdę w jej koronę położyły święte panny, mówiąc: „Dostojno jest, iż gdy ona nie była poruszona, ale Panną czystą została, ma być blisko swego Syna, bo tak napisał mądry Salomon: «Nienapsowanie bliskiego czyni Bogu». Ale Panna Maryja była nienapsowana w swym panieństwie, przeto, Boże nasz, ma być Maryja najbliższa twego stolca z nienapsowanym panieńskim ciałem”.

Nono omnes generaliter electi communes et reliqui accedentes honoraverunt eam congrua ratione, scilicet preelectionis, unde cecinerunt illud Ecclesie canticum: „Elegit eam Deus et preelegit eam, in tabernaculo suo habitare facit eam”³⁶. Dignum ergo est, quod si alii electi et sancti ac eorum corpora multipliciter honorantur in terris Deo disponente, multo magis corpus Matris Dei honorificetur in celis. [...] Ergo cum corpus Marie sit maioris dignitatis omnibus, pre aliis debuit honorari. Sed videmus, quod non in terris, ergo in celo et per consequens corpore est assumpta. [...]

Decimo Deus Spiritus Sanctus honorando eam posuit decimam rationem, scilicet super impletionis talem. Beata Dei Mater super omnes plena gratia est salutata, cui et angelus dixit: „Spiritus Sanctus superveniet in te”, id est super omnes alios amplius veniet in te „et virtus Altissimi obumbrabit tibi”³⁷, Luc. 1. Et hoc non tantum, quo ad animam eius, sed etiam quo ad sacrum corpus eius. Ergo ipsa super plena debuit esse gratia corpore, simul et anima. [...]

[k. v₄v] Ergo dignum est, ut eius sacratissimi corporis membra sint plena in celo gloria, sicut et in terra; plena fuerunt Spiritu Sancto et eius gratia, quia, ut dicit Hugo de Sancto Victore: „Plenitudo glorie commensuratur plenitudini gratie”³⁸.

Undecimo Dei Filius, Dominus Iesus honorando eam posuit undecimam rationem, videlicet unionis talem. „Illud corpus, quod unitum est divine nature in me – inquit – id est in Christo, non debuit putrefieri, sed resuscitari et glorificari”. Iuxta illud Psal.: „Non dabis sanctum tuum videre corruptionem”³⁹. Sed quoniam corpus Matris et Filii naturalis est unum naturali origine, tamquam corpus de Matre exortum, ergo sicut istud, ita et illud corpus debet et dignum est glorificari. Hinc Augustinus, ubi supra: „Putredo – inquit – et vermis humane sunt obprobrium conditionis, a quo obprobrium cum Iesus sit alienus, Marie natura excipitur, quoniam de ea Iesus carnem sumpsisse probatur”⁴⁰. Hec ille.

Duodecimo Dei Patris potentia honorans eam dedit duodecimam rationem, scilicet premagnificationis talem, quoniam inquit: „Dignum fuit, ut possim eam Filii Dei Genitricem pre cunctis creatis magnificare, tam in Filii Dei conceptione, quam in partus virginalis preservatione, quam etiam in omnis gratie predotatione atque glorie sublimatione, iuxta illud, quod et ipsa cecinit: «Fecit – inquit – mihi Dominus magna, quia potens est»⁴¹ etc. Iustum et dignum est, ut speciali et hac gratia premagnificetur aliis sanctis, ut corpore simul et anima assumatur in gloria”. [...]

Dziewiątą gwiazdę wszyscy błogosławieni i wybrani Boży w jej koronę, śpiewając, włożyli: „Wybrał ją Bog i nad inie ją obrał, i w mieszkaniu swym kazał jej przebywać”. Dostojno tedy jest, iż gdy ciała świętych bywają czczone na ziemi, więcej ciało Maryjej ma być uczczone, a to przez chwalebne ciała z duszą wniebowzięcie.

Dziesiątą gwiazdę Duch Święty, chwalać Pannę Maryję, położył w jej koronę, rzeknąc: „Gdyż przy pozdrowieniu rzeczona jest pełna łaski, co się rozumie podług ciała i dusze, dostojnie tedy będzie uwielbiona i łaski pełna, gdy z duszą i z ciałem będzie w niebo wzięta, aby jej świętego ciała wszystkie członki były pełne chwały, które na ziemi jeszcze będąc, były pełne Ducha Świętego łaski”.

Jedennastą gwiazdę Syn Boży Jezus Krystus wstawił w jej koronę, rzekąc: „Słuszno jest, aby to ciało, które było z Bostwem złączono, nigdy nie sprochniało ani zgniło, ale by nad naturę anielską było powyższono na stolec, który od wieków jest jej osobnie stworzon. Gdyż tedy matczyne i synowe ciało bywa jedno, jako tedy we mnie moje ciało już jest uwielbiono, tako też i ciało Matki mojej ma być chwalono przez chwalebne wzięcie na niebo”.

Dwanastą gwiazdę położył Bog Ociec w jej koronę, rzeknąc: „Gdyżem z mocy mej takimi łaskami ją przy poczęciu jej i Krystusowym jaśnie napełnił, iż równe w człowieczym plemienu jej nie było ani będzie, słuszno, abych ją i teraz nad wszystko stworzenie nową łaską uczcił i z duszą, i z ciałem nad wszystkie święte powyższył”.

³⁶ Antyfona oficjum na święto Niepokalanego Poczęcia NMP.

³⁷ Łk 1,35.

³⁸ Por. Richardus S. Victoris, *De statu interioris hominis*, PL 196, 1158A: „Dignus sane qui acciperet plenitudinem glorie, qui prius acceperat plenitudinem gratie”.

³⁹ Ps 15,10 (Ps 16,10); por. Dz 2,27; 13,35.

⁴⁰ Pseudo-Augustinus, *De assumptione beate Marie Virginis*, PL 40, 1145.

⁴¹ Łk 1,49.

[k. y₈] Statimque ad corpus accessit Marie anima et de tumulo prodiit in corpore glorioso. [...]

Et Dominus: „Quid - inquit - gratie et honoris vobis videtur, ut nunc mee conferam Genitrici?” At illi: „Iustum, Domine, videtur servis tuis, ut sicut tu devicta morte regnas in secula, sic tue resuscites Matris corpusculum et a dextris tuis colloces in eternum”. Ecce autem continuo Marie anima presens visa est⁴². [...]

[k. v₆] [...] Unde cecinerunt angeli, dicens: „Regina celi, letare, alleluia, quia quem meruisti portare” etc. [...]

[k. v_{7v}] **Articulus tercius, quod summa honorificentia est in thronum glorie suscepta Maria in assumptione et hoc per XII choros et ordines**⁴³

[...] Hos autem honores et laudes ac modum susceptionis prosequitur, prolixè quidam magister devotus in suo libro, qui intitulatur *Liber de vita beate Virginis*⁴⁴, recolligens hec ex commento super libro *De hierarchia angelica*⁴⁵ atque ex verbis Theophili necnon Iohannis Damasceni et aliorum plurimorum. Unde eius contemplationis

⁴² Por. Jacobus a Voragine, *Legenda aurea, vulgo Historia lombardica dicta*, recensuit T. Graesse, Dresden–Leipzig 1846, s. 509.

⁴³ Pars secunda libri decimi de sublimatione precellenti gloriaque felicissima, qua est honorifice intronizata Maria in assumptione.

⁴⁴ Mowa o VR, z której Pelbart korzysta w opisie powitania Maryi w niebie przez poszczególne chóry aniołów i świętych.

⁴⁵ Mowa o traktacie Pseudo-Dionizego Areopagity *O hierarchii niebieskiej*, znanym w średniowieczu pod tytułem *De hierarchia angelica* i komentowanym przez licznych autorów, m.in. Aleksandra z Hales, Piotra Hiszpana, Piotra Jana Olivi, Dionizego Kartuzja.

I my teże wyznawajmy, rzekąc: „Gdyż Matką jest Bożą, anielską i człowieczą, słuszenie, iżby ona tę pirwej cześć miała zmartwywstania, którą my mieć mamy po dniu sądnym”. Przewo, wierna duszo, bacz, jaka radość była dziś przy takich rzeczach takiej wysokiej rady, gdzie wszyscy poznali i tak skazali, iż Maryja z wielką czią i weselimi miała być wzięta do nieba. Bog Ociec, zamykając radę, spytał, kto by ją miał prowadzić. Wszyscy jednym głosem odpowiedzieli, iż ten, korego ona sama ogarnęła, nosiła, porodziła ze wszystkimi nami, którzyśmy jej pomocą dostąpili wszystkiego, cokolwiek mamy: anieli swego naprawienia, a my zbawienia. Potym to sprawiwszy, wszyscy, jako przy wstąpieniu Krystusowym, niebo wyproznili, po Pannę z wielkim weselimi zstępując aż na ziemię przed grob, gdzie była włożona³. Tamże mocą Jezusową natychmiast skrzyszona i wielką słodkością napełniona, i jakoby ze snu zbudzona, przez przyprowadzenie dusze jej z nieba, gdzie podług dusze była przez trzy dni uwielbiona i na stolcu bliskim Świętej Trojce posadzona, a od wszystkich przywitana, uchwalona, uczciona i uwielbiona, jako krolewa miłosierna i cesarzowa mocna. Tamże też Jezus miły apostołów pytał, co by za cześć Matce swej miłej uczynić miał. Gdzie wszyscy odpowiedzieli: „Niepodobno, Kryste, by to ciało tu w ziemi leżało, co ciebie nosiło”. Krystus tedy miły Maryją, Matkę swoją miłą ochotnie obłąpił i k sobie ją przyjąwszy, z śpiewaniem anielskim do swej chwały ją prowadził, wszystkim aniołom wesoło zaśpiewać kazał: „Krolewa niebieska, wesel się, alleluja! bo koregoś zasłużyła nosić, alleluja! oto cie już ubłogosławił, alleluja!”⁴. Apostołowie, odpowiadając, z płaczem zaśpiewali: „Modl się za nami Panno Synowi, byśmy z tobą byli”. Tamże też, jako za Krystusem przy wniebowstąpieniu, tak też za Panną patrzali.

O chwale, którą w każdym korze aniołowie i wszyscy święci Dziewicy Maryjej czynili, kiedy ją do nieba przez kory anielskie chwalebnie prowadzili

³ Por. Jakub de Voragine, *Mariale de laudibus Deipare Virginis* [...], w: *Teksty o Matce Bożej*, t. 4: *Dominikanie średniowieczni*, przeł. J. Salij, Niepokalanów 1992, s. 92: „Otóż niebo dwa razy opustoszało. Po raz pierwszy, kiedy wstępował do niego Chrystus, albowiem żaden anioł nie pozostał wówczas w niebie, ale wszyscy wyszli naprzeciw Chrystusowi. Po raz drugi, kiedy wchodziła w nie Dziewica, albowiem wszyscy aniołowie i dusze świętych oraz sam Chrystus wyszli Jej naprzeciw”.

⁴ Parafraza znanej od XII wieku antyfony maryjnej *Regina caeli laetare*, w rycie franciszkańskim włączonej do oficjum okresu wielkanocnego.

modum sequens aliquibus oportunitis superadditis, hic ego breviatum descripsi taliter: „Cum – inquit – beata Maria ab angelis in iubilo traduceretur per celum aereum et ethereum atque sydereum⁴⁶, ecce eius splendor claritatis precellendo obfuscare videbatur claritatem solis et lune ac cunctorum syderum. Cumque pervenisset ad celum empyreum, singuli ordinum angelorum et sanctorum et ipsa Sancta Trinitas cum multis et variis laudibus in iubilationibus eam susceperunt occurrendo”. [...]

[k. t₈] „Que est ista, que ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilecto suo?”⁴⁷. Verba hec scribuntur originaliter Cant. 7⁴⁸, et possunt accipi, tamquam sint verba sanctorum angelorum, qui admirantes super tam gloriosissima assumptione beate Virginis et admirando canentes in laudem eiusdem benedictae Virginis depremebant in hac assumptione. [...]

[k. v₈] Primo ergo primus chorus angelorum suscepit eam laudando et magnificando de sanctissima humilitate⁴⁹, per quam meruit summe Deo placere, decantantes et dicentes: „Progredere, progredere, celorum Regina⁵⁰, ascende ad tuum Filium, ad regnandum per secula, que licet fores sanctissima et omnibus virtutibus decorata, summa tamen tua humilitate virtuosissima Deo summe complacui, ut esses eius Mater electa et ab omnibus beatificanda. Nunc ergo dignum est te accipere gloriam summe exaltationis, «quia qui se humiliat, exaltabitur»⁵¹, ut scriptum est Luc. 18.

Secundo suscepit eam chorus archangelorum, adorans et laudans de castitate⁵², cuius gloriam admirando cecinit, dicens: „Que est ista, que progreditur, quasi aurora

⁴⁶ W średniowiecznych traktatach scholastycznych wyróżniano zazwyczaj od siedmiu do dziesięciu sfer nieba. Albert Wielki w komentarzu do *Fizyki* Arystotelesa pisze: „Theologi autem distinguunt septem celos, scilicet ereum, ethereum, igneum, sidereum, crystallinum, empyreum et Trinitatis” (Albertus Magnus, *Opera omnia*, ed. P. Jammey, t. 21, Lyon [s.n.] 1651, s. 15). Podobnie św. Tomasz z Akwinu, który przytacza opinię Rabana Maura: „Ponit enim septem celos, scilicet empyreum, crystallinum, sidereum, igneum, olympium, ethereum et ereum” (*Scriptum super Sententiis* II 14.1.4, cyt. za: *Corpus Thomisticum*. S. Thomae de Aquino *Opera omnia*, recognovit et instruxit Enrique Alarcón, edycja elektroniczna: <https://www.corpusthomicum.org/iopera.html> (dostęp: 20.09.2022)). Święty Bonawentura wymienia pięć sfer (*ereum, igneum, sidereum, aqueum, empyreum*), każdą z nich wiążąc z cnotami Matki Bożej (S. Bonaventura, *De beata semperque Virgine Maria sermo I*, w: *Opera omnia*, cura et studio A.C. Peltier, t. 14, Paris 1868, s. 107–110). Apokryficzne opisy wniebowzięcia Maryi wzorowane były na opisach wniebowstąpienia Chrystusa, który wznosi się przez kolejne sfery nieba. Zob. np. Jacobus a Voragine, *Legenda aurea*..., s. 323 (*De ascensione Domini*). Pelbart korzysta tu zapewne z *VR*, gdzie w rozdziale *De diversis celis, quos transivit Maria* (w. 7478–7489) wymienione zostały te same trzy kolejne niższe sfery niebios (*ereum, ethereum, sidereum*), a także Słońce, Księżyc i gwiazdy, Opec zaś wymienia trzy z siedmiu sfer wyliczanych przez Rabana Maura i św. Tomasza z Akwinu (*crystallinum, sidereum, igneum*).

⁴⁷ Pnp 8,5.

⁴⁸ Tak w druku.

⁴⁹ Por. *VR*, s. 252: *Quod Maria suscipitur a primo choro angelorum*.

⁵⁰ Por. *VR*, w. 7504: „Progredere, progredere, celorum imperatrix”.

⁵¹ Łk 18,14.

⁵² Por. *VR*, s. 253: *Maria suscipitur a secundo choro*.

Kiedy Dziewica Maryja od swego miłego Syna i od aniołów z wielkim weselom przez niebo krystalowe, gwiazdeczne i ogniste była prowadzona, taką jasnością ogarniona była od Jezusa, i owszem już od swego uwielbionego ciała, iż też nie tylko oświeciła nową światłością niebo, ale też swą świętą oświeciła słońce, miesiąc zaćmiła. Potym, gdy wstępowała w niebo jasne, gdzie mieszkanie jest wszystkich świętych aniołów, anieli wszyscy ze wszystkich korow jej zabieżeli i sama Trojca Święta, nowymi a rozmaitymi chwałami jej cześć czyniąc. Bo z każdego koru anieli ją prowadzili i rozkosznie przed nią śpiewając, narzekali: „Która to jest, co tak idzie jako zorza, sparwszy się swego oblubienica, świetlejsza niżli miesiąc, jaśniejsza niżli słońce, wyższa niżli cedrus na Libani, wonniejsza niżli mirra, cyprys, cynamon i też balsam, kwitnąca jako roża w Jerycho?”⁵⁵. Ktorą, gdy tak wesłowała w pierwszy kor z śpiewaniem wprowadzili, wszytką rzesza niebieska przywitować i chwalić Jej Świętą Miłość poczęła. A napirwej pierwszy kor anielski ją chwalić Pannę Maryję z jej wielkiej pokory, przez którą zasłużyła, iż Bogu miła była i Matką Bożą została, rzeknąc a śpiewając: „Postępuj, postępuj, Krolewa niebieska, wstępuj do twego Syna, abyś z nim na wieki krolowała, która, acześ była cnotliwa i naświetsza, wszytkimi cnotami okraszona, a wszakoż więcejes zasłużyła twą pokorą niż wszytkimi twymi cnotami. Przeto dostojnaś, abyś wzięła chwałę nawyższego powyższenia, bo tak napisano: «Kto się unia, będzie powyższon»”.

Wtore przyjął ją kor archanielski, chwając ją z jej czystości a dziwując się jej chwale, śpiewali: „I która to jest dziewica, która wstępuje przez swe chwalebne wniebowzięcie z puszczej, a pochodzi jako zorza, cudna jako miesiąc, wybrana jako słońce, straszliwa jako szykowanie wojska?”⁵⁶. Tać jest ona Panna osobnej czystości, ktore panieństwo było Bogu przyjemno; weźmi przeto, Dziewico Maryja, zapłatę twej czystości, która insza nie jest, jedno aniołom rozkazować, bo samym czystość jest wrodzona – ty sama już będziesz wezwana Pani Anielska. Przeto cię dziś chwalemy jako Dziewicę nad dziewicami, Panią nad anioły”.

⁵⁵ W druku: *świętością*; SC: *claritatem*.

⁵⁶ Pnp 6,10; Syr 24,13–15.

⁷ W druku: *weselo*.

⁸ W druku: *wojski*.

consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata⁵³. Hec est – inquit – illa Virgo singularis castitatis, cuius virginitas fuit Deo amabilis. Ergo, beata, accipe nunc premium castitatis, quod est angelice prelationis, ut dicaris angelorum Domina, quia angelis cognata est virginitas⁵⁴, secundum Bernardum. Merito ergo ipsa Virgo virginum domina est angelorum.

Tercio suscepit chorus virtutum laudando de summa puritate⁵⁵. Hec est – inquit – Virgo nobilis, Mater Dei amorosa, que ut lilium convallium et rosa sine spina⁵⁶, ab omni sorde peccati aliena, nitens puritate summa. Ergo dignum est, ut sis Deo proxima, quia „in corruptio facit proximum Deo”⁵⁷. Sap. 6.

Quarto suscepit chorus potestatum laudando de obedientia⁵⁸. „Salve – inquit – sancta Dei Genitrix, salve gloriosa, tu per tuam obedientiam, que Deo super obedisti, regem celi concipere meruisti, qui tibi se subdidit et velut matri obedivit. Accipe ergo potestatem, ut omnia obediant tibi, iuxta illud Gen. 41: «Ad tui oris imperium cunctus obediet populus»”⁵⁹.

Quinto suscepit ordo principatum laudando de patientia⁶⁰. Hec est – inquit – illa femina gloriosa, cuius odor tamquam mirrha electa per patientie sue merita letificat celestia. Hec est, que cum Dei Filio et pro eius dilecto multa sustinuit adversa, cui et in cruce morienti summe fuit compassa, cuius anima gladio doloris extitit confossa, ergo consolatione digna est summa, ut cum suo dulci Iesu fruatur celesti leticia, iuxta regulam apostoli: „Sicut socii passionum estis, ita et consolationis eritis”⁶¹. 2 Cor. 1.

Sexto suscepit eam dominationes laudantes de sapientia⁶², cum inquit: „Virgo prudentissima, per sapientiam reges regnant⁶³, teste Scriptura. Et tu tua sapientia demones prostrasti, mundum liberasti, celos restaurasti et Deum de celis attraxisti; propterea te condecet diadema regium creature omnis, ut non tantummodo terrestris, sed et exercitus veneretur celestis, que omnium Regina existis”.

⁵³ Pnp 6,9 (Pnp 6,10).

⁵⁴ Zob. Petrus Chrysologus, *Sermo CXLII. De Annuntiatione Marie Virginis*, PL 52, 583B: „Quia semper est angelis cognata virginitas”.

⁵⁵ Por. VR, s. 254: *Maria suscipitur a tertio choro*.

⁵⁶ VR, w. 7262: „O lilium convalium, o rosa sine spina”.

⁵⁷ Mdr 6,20.

⁵⁸ Por. VR, s. 254–255: *Quod Maria suscipitur a quarto choro*.

⁵⁹ Rdz 41,40.

⁶⁰ Por. VR, s. 255–256: *Maria suscipitur a quinto choro*.

⁶¹ 2 Kor 1,7.

⁶² Por. VR, s. 257–258: *Maria suscipitur a septimo choro*.

⁶³ Por. Prz 8,15.

Trzecie przyjął ją kor Cnot, chwając ją z jej nieporuszenia: „Toć jest Panna ślachtena, Matka Boża miłościwa, która jako lilija polna, róża bez cirknia, tak ta Panna od wszelkiej zmaży grzechu była oddalona, świecąc wielkim nienaruszeniem. Przeważnie dostojnaś, abyś była Bogu nablizsza, bo «nienaruszenie czyni Bogu barzo bliskiego»”.

Czwarte przyjął ją kor Mocarzow, chwając ją z jej posłuszeństwa, śpiewając a rzekąc: „Pozdrowiona bądź, święta Rodzicielko Boża, pozdrowiona bądź przez twe posłuszeństwo, którymś zawsze była Bogu posłuszna i niebieskiego zasłużyłaś porodzić Kroła, który się tobie poddał, a jako Matki swej słuchał. Weźmi przeważnie moc, aby tobie było wszystko posłuszno”.

Piąte przyjął ją kor Księstwa, chwając ją z cirpliwości, śpiewając i rzekąc: „Tać jest ona niewiasta chwalebna, której wonność jako mira wybrana, przez cirpliwość swej zasługi niebo wszystko uwesela. Tać jest, która z Synem Bożym, jako z swym miłym, cirpiała rzeczy przeciwne, którego na krzyżu wiszącego żalowała, której duszę miecz boleści przeniknął, przeważnie dostojna jest wielkiego pocieszenia, iżby z swym miłym Synem używała niebieskiego wesela, bo tak napisano: «Jako towarzyszymi będziecie mąk, tako i pocieszenia»”.

Szoste przyjęli ją Państwa, chwając ją z wielkiej mądrości, śpiewając i przed nią padając: „Dziewico namędrsza, przez mądrość krolowie krolują podług świadectwa Pisma, a ty twą mądrością dyjabły poraziła, swiateś od potępienia wybawiła, niebo naprawiła i Bogaś z nieba zwabiła, i na ziemięś ściągnęła. Przeważnie tobie służy korona krolewska nad wszystko stworzenie, aby nie tylko ziemski, ale i niebieski ciebie się bał zastęp, któraś nad wszystkim Krolową ostała”.

Septimo susceperunt throni laudantes de misericordia⁶⁴. „Ave – inquiunt – clementissima misericordie Regina, Virgo piissima, per tuam pietatem subvenis omnibus, nam non nisi per te dat Deus gratiam et misericordiam hominibus. Ergo, mundi advocata, digna es fore mater gratie et misericordie, ut per te salventur homines et ruine reperentur celestes”.

Octavo susceperunt cherubin laudando de fide⁶⁵. „Hec est – inquit – illa felix et beata, per quam fides incarnationis divine consummata et per mundum totum est dilatata, que sola stetit firma aliis vacillantibus in passionis Christi hora. Nunc ergo fidei premium habere super omnes digna es, quod est visio Dei clara secundum doctores”.

Nono susceperunt eam seraphin laudantes de summa charitate⁶⁶. „Ave – inquiunt – plena gratia, plena charitate, plena Spiritu Sancto, plena deitate! Tu per tuam charitatem Deum attraxisti, quem ex te humanatum pro generis humani salute obtulisti, ut in cruce moreretur charitate induxisti, cum salutem omnium voluisti. Ergo, salus et solatium cunctorum beatorum, merces atque premium omnium sanctorum, super omnes digna es divina fruitione, que correspondet, secundum doctores, charitati. Unde, Virgo Deo plena, iuxta Dei Filium tuum predilectum digne possides thronum glorie preparatum”. Possumus autem contemplari, quod inter omnes angelos celi sanctus Gabriel, videns Mariam in tanta gloria positam, gaudebat et eam laudabat, dicens: „Ecce – inquit – celi Regina, tua summa gloria; recordare, quia salutatio mea a Deo tibi missa hec prenunciabat, cum dicebam: Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus⁶⁷. Et nunc: „Ave, plena gloria, tecum Dominus tuus Iesus, te summe exaltans, te summe letificans et glorificans, vere tu benedicta et superbenedicta inter omnes mulieres et omnia creata” etc.

Decimo susceperunt eam sancti Veteris Testamenti patriarche et prophete ac alii⁶⁸, quique eam adorando et laudando de multiplici prefiguratione et revelatione sue mediationis, quod videlicet ipsa foret mediatrix humane redemptionis etc. Unde Adam gaudens, dixit: „Hoc nunc os ex ossibus meis⁶⁹, per hanc salutem inventa est universis, quam ego perdiidi gratiam, hec invenit et restituit filiis meis”. Item Noe ait: „Hec est archa figurata, per quam a diluvio, scilicet damnationis, Ecclesia est liberata⁷⁰. Abraham

⁶⁴ Por. VR, s. 256–257: *Maria suscipitur a sexto choro.*

⁶⁵ Por. VR, s. 258–259: *Maria suscipitur ab octavo choro.*

⁶⁶ Por. VR, s. 259–260: *Maria suscipitur a nono choro.*

⁶⁷ Łk 1,28.

⁶⁸ Por. VR, s. 260–263: *Quod sancti singulariter susceperunt Mariam Virginem.*

⁶⁹ Por. Rdz 2,23.

⁷⁰ Por. Rdz 6–9.

Siodme przyjęli ją Stolecznicy, śpiewając a chwając ją z miłosierdzia, rzeknąc: „Pozdrowiona bądź, miłościwa Krolowa miłosierdzia, Dziewice nałaskawsza, dla twej lutości pomagasz wszystkim, bo jedno przez cie Bog daje łaskę i miłosierdzie wszystkim. Przeto, Rzeczniczko święta, tegoś dostojna, abyś była Matką łaski i miłosierdzia, aby przez cie byli zbawieni ludzie i były upady naprawiony niebieskie”.

Osme przyjęli ją Cherubinowie, chwając ją z wiary, rzeknąc: „Tać jest ona szczęsna a błogosławiona, przez którą wiara wcielenia Bożego jest wypełniona i przez wszystkie świat rozszerzona, która sama trwała była, gdy inszy wąpili czasu Krystusowej męki. Dostojnaś przeto mieć zapłatę takiej wiary, abyś najaśniej Boga rozumiała, miłowała, trzymała i pożywała”.

Dziewiąte przyjęli ją Serafinowie, chwając ją z wielkiej łaski a śpiewając: „Pozdrowiona bądź pełna łaski, pełna miłości, pełna Ducha Świętego, pełna Bostwa! Ty przez twoją miłość a łaskę Bogaś k tobie przyciągnęła, ktoregoś, z ciebie narodzonego, za odkupienie człowiecze na krzyżu ofiarowała, a iżby na krzyżu umarł, łaskąś przywiodła, a to, iżże zbawienia wszystkim żądała. A przeto, Panno Maryja, zbawienie i pocieszenie wszystkich błogosławionych, zapłato wszystkich świętych, dostojnaś nade wszystkie nawyższego Boskiego używania, ktor<e>⁹ zależy samej łasce; dlatego, Dziewico, któraś Boga pełna, dostojnaś mieć podle Syna twego miłego stolec chwały, od wieków tobie zgotowany”. A możem wierzyć, iż archanioł Gabryjel, widząc Maryją w takiej niewymownej chwale, weselił się niewymownie i mógł mówić do niej: „Oto, Krolowa niebieska, ona twoja chwała, którać w twym pozdrowieniu ode mnie była przepowiedziana, gdym rzekł: «Zdrowa bądź, łaski pełna, Pan z tobą», ciebie wysoko powyższając, niezmiernie weseląc i chwając, nad wszystkie kory nasze prowadząc. Przeto wstępuj wyszej, chwało wszystkich świętych, nadziejo wszystkich ludzi grzesznych, Matko wszystkich sirot ubogich, boś ty wszystkie święte przewyższyła, przeto masz być nade wszystkie błogosławiona”.

Dziesiąte przyjęli ją wszyscy święci Starego Zakonu, patryjarchowie i prorocy, którzy chwając ją, śpiewali: „Tyś, Maryja, jednaczka człowieczego rodzaju, którąśmy my przefigurowali i przepowiedzieli”. A wystąpiwszy Adam, wesele rzekł: „Ta jest kość z kości moich, przez tę wszystkim zbawienie jest nalezione; którąm ja łaskę stracił, tę ta Maryja nalazła i przywrociła synom moim”. Potym Noe rzekł: „Tać jest archa figurowana, przez którą Kościoł od potopu potępienia jest wybawion”. Potym Abram rzekł: „Błogosławiona bądź ty, przez którą błogosławieństwo rodzaju memu jest obiecane”. Jakob rzekł: „Ta jest drabina, którąm widział, ktorej wierzch aż do nieba sięga¹⁰”. Mojżesz rzekł: „Ten jest kierz, który gorzał, a nie spalon”. A Aron rzekł: „Ta jest różdzka sucha, która zakwitnąwszy, Syna Bożego porodziła”. Dawid rzekł: „Ta jest ona Krolowa, która stanęła na prawicy Syna Bożego w odzieniu pozłoczystym, ogarniona

⁹ W druku: *ktora*.

¹⁰ W druku: *sięgała*.

quoque ait: „Ave, tu, per quam benedictio semini meo est repromissa”⁷¹. Iacob: „Hec est scala, quam videbam, cuius summitas celos tangebatur”. Moyses: „Hec est rubus, qui comburi videbatur, nec tamen comburebatur”⁷². Aaron: „Hec est virga arida, que inventa est florida et fructifera”⁷³. David: „Hec est illa Regina, que astitit a dextris Filii Dei in vestitu deaurato glorie, circumdata sanctorum laudantium varietate”⁷⁴. Isaias ait: „Hec est, quam predixi: «Ecce virgo concipiet et pariet filium»”⁷⁵ etc. Et sic omnes alii sancti prophete, quorum verba longum foret enarrare, creduntur cecinisse, quod esset omni laude dignissima, sicut et canit Ecclesia⁷⁶. Sed nota, quod pro tunc specialiter Iohannes Baptista eam videns et gaudens laudavit, dicens: „Ecce Mater Agni immaculati, qui tollit peccata mundi, in cuius visitatione in ventre matris mee positus exsultavi”. Item Elizabeth ait: „Beata, que credidisti”⁷⁷; ecce perfecta sunt in te, que tibi dicta sunt a Domino per angelum”. Ioachim quoque et Anna videntes hodie suam filiam, quantum putas, exultabant et quanto gaudio dicere poterant: „Benedicta Filia tu a Domino, quia per te fructum vite et omnem gloriam communicavimus”. Sed et Ioseph, sponsus Marie, cum eam vidisset, quod tanta gloria celos ascendisset, utique iubilabat et tripudiabat, benedicendo Dominum dicebat: „Ecce mea sponsa, mea gratiosa, mea venerabilis domina, cuius eram custos castitatis et testis virginitatis, quam Rex celi mihi in sponsam copulavit et mundam ac immaculatam conservavit, et Spiritus Sanctus impregnata fuisse revelavit. Tu vero, sanctissima, scis, Virgo, quod est ita, quomodo ego, secretarius divine incarnationis et tue impregnationis, primus tuum partum adoravi et omnis tue peregrinationis in Egyptum atque inde reditus tui comes fui, te et tuum predulem Iesum diligenter nutrivi, tibi devotissime servivi. Erat mihi tua societas suavis, tua allocutio iocundabilis. Ecce per te omnes salvati sumus, per te Deum hominem habemus. Ergo tu, Mater gratie, cum tuo Iesu nunc iocundare, et mihi, tuo in terris sponso, tuam benedictionem prebeto et tue glorie participem facito”. O quis sufficiat, o quis valeat tanta gaudia enarrare!

Undecimo susceperunt beatam Virginem sancti Novi Testamenti martyres, confessores, virgines et omnes electi necnon discipuli Domini, inter quos et Stephanus prothomartyr⁷⁸ aliisque nonnulli discipuli, qui iam antea ad celum migraverant, qui omnes una voce dicebant, eam laudantes de omni virtute atque glorie summe perfectissima possessione: „Tu gloria nostra, tu honorificentia populi tui Israel, tu leticia gentis nostre”⁷⁹. Benedicta sis, martyrum Regina, virginum corona, confessorum stella et omnium electorum ac beatorum gloria. Tu omnibus virtutibus adornata, omnibus meritis ditata omniumque premiis felicitata. Per te habemus omne

⁷¹ Por. Rdz 12,7.

⁷² Por. Wj 3,2.

⁷³ Por. Lb 17,23.

⁷⁴ Por. Ps 44,10 (Ps 45,10).

⁷⁵ Iz 7,14.

⁷⁶ Responsorium z oficjum o NMP („Felix namque es sacra virgo Maria, et omni laude dignissima...”).

⁷⁷ Łk 1,45.

⁷⁸ Por. VR, s. 264: *Quod Stephanus protomartyr suscepit Mariam.*

⁷⁹ Por. Jdt 15,10.

chwałą, rozmaitością świętych”. Izajasz rzekł: „Ta jest, o której-em przepowiedział: «Oto Panna pocznie i porodzi Syna, którego imię Jezus»”. Jan Krzyciel rzekł: „Oto Matka Baranka niepokalonego, który oddalił grzechy świata, i mnie swym płodem uweseliła, kiedy matkę moją nawiedziła”. Elżbieta lepak rzekła: „Błogosławionaś ty, iżżeś uwierzyła, bo już oto spełniło się jest wszystko, co rzeczono jest o tobie od Pana przez anioła”. Joachim i Anna rzekli: „Błogosławiona ty bądź corko od Pana, bo przez cie owocu żywota wiecznego i wszytkiej chwały na wieki pożywać będziemy”. Jozef, oblubieniec Panny Maryje, rzekł: „Oto moja oblubienica, moja namilsza, moja pani ślachtetna, której-em ja był stroż czystości i świadek jej panieństwa, którą Krol niebieski mnie za oblubienicę poślubił, a czystą a niepokaloną zostawił, i Duchem Świętym być brzemienną objawił. Ty, naświetsza Panno, wiesz, iżci tak jest, iżem ja jest sekretarz wcielenia bożego i twej brzemienności, jam naprzod twój płód chwalił i na wszelkim twoim pielgrzymowaniu towarzyszem twoim był; ciebie i twego namilszego Syna Jezusa pilniem żywił i wszędzie opatrzał, i tobem z nabożeństwem służył. Słodkie mi było twe towarzystwo, twa rozmowa była mi lubiezna. Oto wszytcyśmy zbawieni, przez cie Boga człowiekiem mamy! Przetoz ty, Matko łaski, z twym Jezusem sie wesel, a mnie, twemu na ziemi będącemu oblubienicowi, błogosławieństwo daj, a twej chwały uczestnikiem udziałaj”.

Jedennasne przyjęli Pannę Maryją wszytscy święci Nowego Zakonu: męczennicy, spowiednicy, dziewice, wszytscy wybrani Jezusowi, chwając jednym głosem Pannę Maryją ze wszytkich cnot, rzekąc: „Tyś chwała nasza, tyś poczesność ludu izreelskiego, tyś wesele rodzaju naszego. O, błogosławiona bądź Krolowa wszytkich świętych męczenników, spowiedników, dziewic świętych korono, spowiedników gwiazdo, wszytkich wybranych i błogosławionych chwało. Tyś wszytkimi cnotami okraszona, wszytkimi odpłatami obdarzona, bądź przeto twemu Synowi i tobie cześć i chwała”.

bonum, quod habemus gratiarum per te nobis dona, ergo per te et ex te ac in te tuo Filio Iesu Christo laus et gloria”.

Duodecimo suscepit beatam Virginem Sanctissima Trinitas, Pater, Filius et Spiritus Sanctus⁸⁰, in iubilo collocantes in regali solio et glorificantes, invitando dulcissime consolando sue divinitatis visione intima. Pater dicebat talia: „Ave, mea dilectissima Filia, ante mundi constitutionem preelecta, ut sis mihi sponsa et totius mundi Regina. Agnosce me, Filia predilecta, quia ego tibi per angelum salutationem misi, et ut Filium meum in uterum susciperes et pareres, Virgo, mandavi, ut per carnem ex te sumptam patiendo mortem genus humanum liberaretur volui. Veni ergo, sponsa mea, veni de Libano mundicie, veni, coronam regni accipe, et ponam in te thronum meum, id est glorie sine fine”⁸¹. Item Filius Dei Dominus Iesus quanta dulcedine, quanta iocunditate ipsam predulcem Genitricem suam amplexabatur et osculabatur, dicens: „Veni, Mater, Virgo pura, mea dulcis et amanda, in tui Filii gloriosa nunc habitacula, nam tu mihi sanctissimo tuo virginali in utero dulcem mansionem tribuisti, cum me concepisti et me humana carne induisti, Deum tuum et omnium virgineis uberibus me lactasti et amore materno decenter educasti, sed et omnis mee peregrinationis comes extitisti, et in passione mecum compassa sustinuisti. Ergo nunc vide tuum natum, me, Dei Filium humanatum, cerne, quia et ego tibi disposui, sicut et tu, dignissima, meruisti super omnes choros angelorum ac sanctorum thronum glorie preparatum, ut fruaris et regnes una mecum omni bono celestium deliciarum et gaudiorum. Et volo, ut sicut me regem omnium adorat et laudat cunctus cetus electorum, sic et te, Reginam cunctorum creatorum, laudet et veneretur per iperdule cultum omnis Ecclesia sanctorum in secula seculorum”. Denique Spiritus Sanctus commendavit eam, dicens: „Salve – inquit – benedicta Mater Christi preelecta, que soluisti mundi delicta. Tu es illa, super quam ego requievi, septiformi gratia te replevi, in te ego superveni et locum Filio Dei preparavi, ac de portione sanguinis tui puri corpus Christi sanctissimum formavi, omnibus virtutibus donis et gratiis te decoravi, et ut digna fores sponsa Dei atque Mater Filii Dei, in benedictionibus dulcedinis te preveni. Unde digne meruisti, ut omnes te adorent electi et per te salventur salvandi cuncti. Nunc igitur iocundare et in Sancta Trinitate Deum unum contemplare, et nobiscum simul gaude, felix sine fine”.

Tunc utique ait Maria iuxta illud Iudith 12 scriptum in figura: „Nunc – inquit – magnificata est anima mea pre omnibus diebus vite mee”⁸². Magnificat ergo anima mea Dominum et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo”⁸³ etc. [...]

⁸⁰ Por. VR, s. 264–266: *Tota Trinitas suscepit Mariam*; Bernardinus de Bustis, *Mariale, seu Sermones de beatissima Virgine Maria* [...], t. 3, Brixiae 1588, s. 897.

⁸¹ Por. Pnp 4,8.

⁸² Por. Jdt 12,14.

⁸³ Łk 1,46–47.

Dwanasne przyjęła Maryją Trojca Święta, Ociec, Syn i Duch Święty, i z wielkim weselim posadzili ją na stolcu krolewskim, wielbiąc i słodko ciesząc swym niewymownym i nieogarnionym Bostwem. Napierwej Bog Ociec, przywitawszy ją, rzekł: „Pozdrowiona bądź, ma namilsza corko, przed stworzeniem świata wybrana, aby moją będąc Oblubienicą, byłabyś wszystkiego świata Krolową. Poznajże mię, Corko namilejsza, iżem ja tobie przez anioła posłał pozdrowienie, aby<ś> w żywot twój Syna mego przyjęła, a potym, dziewicą będąc, porodziła, aby on, przez to od ciebie ciało wzięte, śmiercią swą świat odkupił. Pojdz, pojdz przeto, Oblubienico moja, z gory czystości, a koronę krolewską weźmi, abych ja położył w tobie stolec moj, to jest chwałę bez końca”. Potym Syn Boży, Pan Jezus Krystus z wielką poczesnością Matkę swą obłapił, rzeknąc: „Pojdzi, Matuchno miła, Dziewico czysta, słodka Maryja w przybytki rozkoszne Syna twego, boś ty mnie w twym naświetszym żywocie słodkie mieszkanie dała, gdyś mie Duchem Świętym w twym żywocie poczęła i w ciało oblokła; tyś mie, Boga i człowieka, twymi piersiami panięskimi karmiła i miłością macierzyńską miłowała, w pielgrzymowaniu rządziła, przy męce mej ze mnąś cirpiała. Obeźrzy przeto teraz Syna twego wcielonego, oglądaj, iż jam tobie to sprawił, jakoś zasłużyła, abyś nad anioły wszystkie powyszona, a krolując, pożywała pospołu ze mną niebieskich rozkoszy i wesela. A chcę, aby jako mnie Krole, tako ciebie Krolową wszyscy wyznawali, czcili i chwalili chwałą tą, co jest po Bodze na wieki wieczne”. Ostatecznie Duch Święty chwalił Pannę Maryją, rzeknąc: „Pozdrowiona bądź, błogosławiona Matko Krystusowa, nade wszystkie wybrana, któraś zapłaciła grzechy świata przez twego Syna; tyś jest ona, w ktorej-em ja odpoczywał, siedmioraką łaską i darem Ducha Świętego ciebie napełniając, i w cię wstępując, Synowi-m Bożemu mieszkanie uczynił, a ze krwie twej ciało jemu sprawił i wszystkimi cnotami napełnił, iżbyś była dostojną Matką i Oblubienicą, abyś wezwana wszystkich Zbawicielką”.

Potym rzekła Panna Maryja: „Już teraz uwielbiona jest dusza moja nad wszystkie dni żywota mego”. Tamże z wielkim nabożeństwem wesele zaśpiewała: „Wielbi duszo moja Pana i duch moj uradował sie w Bodze, Zbawicielu moim”.

O Deus meus, quanta ibi leticia angelorum, quanta iocunditas sanctorum videntium facie ad faciem ipsum Deum et Dominum Iesum Christum ingenti maiestate gloriosum! O quam dulce, quam gaudiosum videre ibi Dei Matrem gloriosissimam et cum ea possidere gloriam sempiternam, cum omnibus sanctis depromere laudem divinam ad Marie gloriam! O sanctissima, o gloriosissima Maria, per tua merita fac nos dignos illa superna patria! Amen. [...]

[k. v₄v] Proinde beatus Gerardus episcopus in suis omeliis dicit: „Hodie Virginem beatam celi susceperunt letando: archangeli iubilando, principatus armonizando, potestates citharizando, cherubin et seraphin hymnizando atque ad supernum divine maiestatis tribunal deducendo”⁸⁴. [...]

[k. x₄v] Articulus tercius de corona beatitudinis, que benedicta Maria in celum assumpta extitit gloriosissime laureata, assignantur autem hic XII corone

Quantum ad tertium mysterium de corona beatitudinis, que beata Virgo est laureata in celorum regno, notandum quod ad numerum XII stellarum, secundum quod vidit Iohannes in Apoc. ipsam beatissimam Virginem coronatam fore in capite corona XII stellarum⁸⁵, possumus describere XII coronas, quas accipere possumus ex Sacra Scriptura et theologorum sententia, quibus ipsa est superexcellenter coronata.

Prima corona dicitur aurea, scilicet essentialis.
 Secunda dicitur aureola virginalis.
 Tercia dicitur aureola ipsius predicationis.
 Quarta aureola eius martyrii et passionis.
 Quinta dicitur corona vite.
 Sexta dicitur laurea palme vel victorie.
 Septima dicitur corona iusticie.
 Octava dicitur decoris diadema et speciei.
 Nona dicitur corona regalis.
 Decima dicitur corona sponsalis.

⁸⁴ Zob. Jacobus a Voragine, *Legenda aurea*..., s. 512. Święty Gerard z Cenad (zm. 1046), biskup i męczennik, wenecki benedyktyn działający na terenie Węgier (Alba Julia).

⁸⁵ Ap 12,1.

O wszechmogący miły Panie, jakie tam było wielkie wesele aniołom świętym, pan-
 nam, męczennikom, widzieć Bożą Matkę nad wszytki kory powyższoną!

A ono ją niebo przyjęło z weselim: Archaniołowie z śpiewaniem, Książęta z gędzienim,
 Mocarze z trąbieniem, Chierubini, Serafini z nowych piosnek śpiewaniem.

O duszo nabożna, ubacz, jakie tedy było w niebie wesele, jaka dziś Maryjej stała się
 chwała, ucześnie też i ty w ten dzień tak wesoły czcić imię Maryjej, k Jej Świętej Mi-
 łości wołając, iżby się za tobą przyczyniła i swej chwały uczestnikiem udziałała. Boć
 jej miły Syn nawiętszą jej po sobie moc dał i Krolową ją anielską i ziemską udziałał,
 iż jako się onemu kłania wszelkie stworzenie, tak się wszytki niechaj Maryjej kła-
 niają, ktorzy miłosierdzia jej żądają.

**O koronach, ktorymi Panna naświętsza, gdy chwalebnie
 wniebowzięta, była ukoronowana**

Gdy naświętsza Panna z taką chwałą w niebo była wzięta, podług dwanaście gwiazd,
 ktore Jan święty widział na głowie niewiasty w słońce obleczonej, mając miesiąc pod
 nogami swymi, a koronę ze dwanaście gwiazd na swej głowie, to widzenie znamio-
 nowało bogosławioną Dziewicę Maryją, ktora rzeczona jest niewiasta podług naro-
 dzenia, a panna podług stała była, jako dziś dwanaście koronami ukoronowana.

Undecima dicitur corona glorie honoris.
Duodecima corona potestative iurisdictionis.

Prima itaque corona dicitur aurea, que est glorie substantialis premium. Hec secundum doctores super IV Sententiarum, dis[tinctione] 49 consistit in clara visione Dei et Sanctissime Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, atque in eius fruitione et sempiterna tentione⁸⁶. Hec correspondet triplici virtuti theologice, que unitur hic anima Deo per gratiam, videlicet fidei et charitatis, et spei. Unde his tribus virtutibus in via succedunt tres dotes anime in patria, quia visio divina succedit fidei, qua scilicet visione dotabitur potentia anime intellectiva, quodam habitu luminoso superinfuso, quo elevatur ad Deum clare, sicut est videndum in summa et ineffabili iocunditate. Item fruitio amoris succedit charitati, per quam volitiva potentia anime inheret Deo tamquam summe bonitati, et tota anima fruitur inenarrabilis dulcedinis affluentia in ipso. Denique tentio et perpetua possessio succedit spei, per quam secundum memoriam gratificatur et glorificatur anima innixa summe maiestati secunda perfectissime de perpetuatione glorie et tentione Dei. Unde Esa. 60: „Tunc videbis et afflues, et mirabitur et dilatabitur cor tuum”⁸⁷ etc. Quoniam autem beatissima Virgo superexcellenter pre omnibus aliis fulsit in hac vita virtutibus in premissis fide, spe et caritate, ergo improporcionabiliter super omnes hanc auream coronam glorie substantialis gloriosissime obtinet in patria. De hac accipi potest illud Eccl. 45: „Corona aurea super caput eius expressa signo sanctitatis, gloria honoris et opus fortitudinis”⁸⁸. Dicitur autem corona aurea, quia radici charitatis hoc premium essenziale correspondet, ut volunt doctores, et non generi operis. Aurum vero est incorruptibile, in quo notatur: „charitas, que nunquam excidit”⁸⁹. 1 Cor. 13. Item aurum delectabilius refulget, in quo notatur visionis fruitive claritas. Denique, quia corona aurea est circularis figure, cuius non est reperire finem, ideo in hoc notatur perpetuitas. O quam iocunda, o quam gloriosissima est ista corona beate Virginis, que pre omnibus angelis et sanctis videt Deum Patrem et ab eo genitum Filium atque Spiritum Sanctum ab utroque procedentem. Nam, ut ait Bernardus super Cant.: „Revera illud solum est verum gaudium, quod de Creatore concipitur, cui comparata omnis aliunde iocunditas meror est. Omnis suavitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum fedum, omne postremo, quod delectare potest, molestum est”⁹⁰. O quam felix illa regio, in qua ingrediemur ad visionem divinitatis et

⁸⁶ Por. S. Bonaventura, *Brevilogium* 7, 1: „Premium, inquam, substantiale consistit in visione, fruitione et tentione unius summi boni, scilicet Dei” (w: S. Bonaventura, *Opera omnia*, cura et studio A.C. Peltier, t. 7, Paris 1866, s. 339).

⁸⁷ Iz 60,5.

⁸⁸ Eccl. 45,14 (por. Syr 45,12).

⁸⁹ 1 Kor 13,8.

⁹⁰ Bernardus Clarevallensis, *Epistole*, PL 182, 259C: „Et revera illud verum et solum est gaudium, quod non de creatura, sed de Creatore concipitur; et quod cum possederis, nemo tollet a te; cui comparata omnis aliunde iocunditas, meror est; omnis suavitas dolor est; omne dulce, amarum; omne decorum, fedum; omne postremo quodcumque aliud delectare possit, molestum”.

Pierwsza korona, którą była ukoronowana, rzeczona jest złota, która podług doktorów zależy w jasnym widzeniu Boga w Świętej Trojcy, Ojca, Syna i Ducha Świętego, i też zależy w jego używaniu a w wiecznym jego trzymaniu. A ta bywa dana każdemu przez wiarę, łaskę, nadzieję, bo dar boskiego widzenia przychodzi z wiary, którym darem obdarzon będzie rozum, gdy Boga pozna, poznawszy, ogląda w wielkiej a niewymownej rozkoszy. Z łaski pochodzi Boga używanie, którym wola nasza będzie obdarowana, gdy się dusza w Boga wpoi a używać będzie niewymownej słodkości z niego pochodzonej. Z nadzieje pochodzi wieczne Boga trzymanie albo odzienie, którym pamięć dusze naszej będzie obdarowana, gdzie pewność weźmie wiecznego trzymania miłego Boga. Gdyż tedy Panna Maryja wysoko nad inne była cnotliwa i większą wiarą, łaską i nadzieją obdarzona, przeto nad inne tą koroną jest ukoronowana, która rzeczona jest złota.

A jako złoto nie kazi się ani prochnieje, tak łaska, której przywłaszczono złoto, skazy w sobie nie ma. Też złoto jest rzecz rozkosznie łszcząca, co jest przywłaszczono jasności widzenia i używania miłego Boga. Też jeszcze korona złota jest okrągła, nie mając końca, gdzie się ukazuje wieczność. Tą chwałą ukoronowana była Panna Maryja, iż Boga zrozumiawszy miłuje, miłując pożywa, pożywając – trzyma. O, jako chwalebna jest ta korona Maryjej, która nad wszystkie anioły i święte jaśniej Boga Ojca i od niego narodzonego Syna, i pochodzącego od obu Ducha Świętego widzi. Bo jako święty Biernat pisze: „Zaprawdę, samo ono wesele, które od samego Boga bywa brano, któremu gdy przyrównasz którą rozkosz albo lubość – smutek jest, wszelka słodkość boleść jest, wszelka wonność – smród, wszystko cudne – grube i wszystko, co jest lubego, przykro jest”. O, szczęśna jest Maryja, to już mając!

egrediemur ad visionem humanitatis Christi, et utrobique pascua dulcedinis eterne inveniemus, et quid tunc est in gloriosissima Dei Matre. O vere gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei nostri.

Secunda corona dicitur aureola virginalis, nam secundum doctores super IV, dis[tinctione] 49⁹¹, aureola precipua datur virginibus, unde et de eis canit Ecclesia: „Veni, sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi Dominus preparavit in eternum”⁹². Et quam gloriosa Dei Mater est Virgo virginum, que nec primam similem visa est, nec habere sequentem, ideo ipsa coronata est in hac assumptione hac corona, que dicitur aureola virginalis, que comparatur lilio propter puritatis album candorem, iuxta illud Cant. 2: „Sicut liliun inter spinas, sic amica mea inter filias”⁹³; unde hec est lilia.

Tercia corona dicitur aureola predicationis, de qua 1 Petri 1 dicitur: „Seniores, pascite”, scilicet predicatione, „qui in vobis est gregem, ut percipiatis immarcescibilem et interminabilem glorie coronam”⁹⁴, que scilicet debetur predicatoribus, ut volunt doctores super IV⁹⁵. Et hec dicitur stella, quia, ut scribitur Dan. 12: „Qui docti fuerint, fulgebunt quasi stelle in perpetuas eternitates”⁹⁶. Hac etiam corona est coronata beata Virgo, que summos etiam predicatores totius fidei catholice, id est apostolos et evangelistas, docuit, unde Apoc. 12 scribitur, quod „in capite eius”, scilicet Virginis, „est corona XII stellarum”⁹⁷, quia ipsa fuit Magistra et Doctrix apostolorum XII et omnium articulorum fidei, que in XII articulis symboli precipue comprehenduntur.

Quarta corona martyrii, cui debetur aureola secundum doctores. Et quia ipsa beata Virgo martyrium maximum pre aliis passa est in Filii compassione, cuius animam gladius doloris pertransivit⁹⁸, in quo dolore omnes alios martyres excessit, ut patuit lib. III parte 3, art. 1⁹⁹, ergo summam coronam martyrii promeruit. Et hec est corona tamquam rosea propter rubrum sanguinem, scilicet Domini Iesu, quem effudit in cruce presente sua Matre et compatiante, unde de ipsa canitur in officio hodierno:

⁹¹ Zob. S. Thomas Aquinas, *Scriptum super Sententiis* IV 49.5.3: „Virginitas autem secundum hoc ad genus virtutis pertinet secundum quod perpetua incorruptio mentis et corporis sub electione cadit, ut patet ex his que dicta sunt, 33 dist., et ideo illis tantum virginibus aureola proprie debetur que propositum habuerunt virginitatem perpetuo conservandi...” (cyt. za: *Corpus Thomisticum. S. Thomae de Aquino Opera omnia...*).

⁹² Antyfony na *Magnificat* w formularzu *Commune Virginum*.

⁹³ Pnp 2,2.

⁹⁴ Zob. 1 P 5,1–4: „Seniores [...] pascite, qui in vobis est gregem Dei [...]. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem glorie coronam”.

⁹⁵ Mowa o komentarzach do IV księgi *Sentencji* Piotra Lombarda.

⁹⁶ Dn 12,3.

⁹⁷ Ap 12,1.

⁹⁸ Łk 2,35.

⁹⁹ *Stellarium corone. Pars tertia libri tertii de precellenti acerbitate doloris Marie*.

Wtóra korona rzeczona jest dziewicza, a ta sama bywa dana pannam, o których śpiewa Kościół: „Przydzi, Oblubienico Krystusowa, a weźmi koronę, którą tobie Pan zgotował na wieki”. Ale iż Panna Maryja, Matuchna Boża, jest Panna nad pannami, która przed sobą nie ma pierwej ani po sobie ma takiej panny wtorej, dlatego tą koronę wtórą panieńską jest ukoronowana, która się przyrównawa lilijej dla swej jasnej czystości, podług onego, co w Piosnkach Salomonowych o niej pisano: „Jako lilija między cirmim, tak przyjaciołka moja między dziewczkami Izrel”.

Trzecia korona jest kaznodziejska, o której napisano: „Starszy, paście słowem Bożym trzodę tę, która między wami jest, abyście wzięli przez końca koronę wiecznej chwały”, która jest kaznodziejska. A ta rzeczona gwiazdą, jako o tym napisał Danijel we dwanastym kapitulum: „Ktorzy nauczeni będą, świecić będą jako gwiazdy na wieczne wieki”. Iż tedy Panna Maryja nawyższa kaznodziejka była, bo apostoły i ewangelisty uczyła, słusznie tedy tą koronę w swym wniebowzięciu jest ukoronowana.

Czwarta korona jest męczennicza, która świętym męczennikom dla ich zwycięstwa bywa dana. Ale iż naświętsza Panna Maryja nacięszą mękę między innymi męczennikami cierpiała przy męce swego Syna, której duszę miecz przeniknął boleści, w czym wszystkie inne męczenniki przeszła, bo ona na duszy, a oni na ciele cierpieli, dlatego nawyższą koronę męczeństwa zasłużyła, słusznie tedy tą koronę ukoronowana.

„Vidi speciosam quasi columbam ascendentem desuper rivos aquarum, id est angelorum, et sicut dies verni circumdabant eam flores rosarum et lilia convallium”¹⁰⁰.

Quinta corona vite, de qua Apoc. 2: „Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vite”¹⁰¹. Et Iacobus 1: „Beatus, qui suffert tentationem, quia cum probatus fuerit, accipiet coronam vite”¹⁰². Hec diversificatur secundum triplicem statum vite salvandorum in triplici gradu continentie, scilicet: coniugalis, cui debetur fructus tricesimus, vidualis, cui debetur fructus sexagesimus, et virginalis, cui debetur fructus centesimus, secundum Bonaventuram et alios theologos¹⁰³, iuxta illud Matth. 13: „Semen cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum”¹⁰⁴. Est ergo fructus premium illius celestis corone vite beate, que correspondet statui continentie, in qua quisquis probatus fuerit et fidelis usque ad mortem, accipiet coronam premii secundum gradum sui status et fructus. Sed quoniam Dei Mater perfectissime meruit in quolibet statu predicto. Nam fuit coniugata continentissima, quia desponsata Ioseph, sed non in concupiscentia iuncta. Item fuit vidua castissima post mortem Ioseph sponsi. Fuit quoque cum his Virgo perpetua, omnium ergo electorum fructus et coronam vite gloriosissima obtinet.

Sexta corona dicitur palma victoriae, de qua Apostolus 1 Cor. 2: „Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit”¹⁰⁵. Et Apoc. 7 dicit Iohannes se vidisse palmam in manibus sanctorum¹⁰⁶. Est autem palma secundum doctores¹⁰⁷, quoddam premium celeste et gaudium, quod debetur non radici charitatis nec operi, sed voluntati, et hoc datur talibus sanctis, qui perfecte vicerunt seipsos, adeo ut voluntatem et plenum desiderium habuerint patiendi pro Christo martyrium; licet divina dispensatione effectum non sint consecuti, unde de beato Martino canit Ecclesia: „O sanctissima anima, quam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit”¹⁰⁸. Et consimiliter de sancto Francisco. Hanc utique palme coronam beata Virgo precellentissime promeruit, quando seipsam cum proprio Filio in monte Calvarie passioni obtulit, ubi et gladium doloris in compassione pertulit, et millesies ibidem mori pro Filio et cum Filio Domino Iesu desideravit, quod testatur Bernardus in tractatu *De compassione beate Virginis* et concordat Anselmo in persona Marie, dicentes sic: „Aspiciebam Dominum et Filium meum in cruce pendentem ac morientem, et tanto dolore vexabar in mente, quod non possum explicare sermone. Iste

¹⁰⁰ Antyfona na oktawę święta Wniebowzięcia NMP.

¹⁰¹ Ap 2,10.

¹⁰² Jk 1,12.

¹⁰³ Zob. S. Bonaventura, *Centiloquium*, w: *Opera omnia*, cura et studio A.C. Peltier, t. 7, Paris 1866, s. 434.

¹⁰⁴ Mt 13,8.

¹⁰⁵ Por. 2 Tm 2,5: „Nam et qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit”.

¹⁰⁶ Por. Ap 7,9: „Post hec vidi turbam magnam [...] et palme in manibus eorum”.

¹⁰⁷ Zob. np. Ludolphus de Saxonia, *Vita Iesu Christi*, editio novissima currante I.M. Rigollot, Paris–Roma 1870, pars secunda, s. 817 (*De tribus aureolis*).

¹⁰⁸ Antyfona na dzień św. Marcina („O sanctissima anima, quam et si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit”).

Piąta korona jest żywota, o której napisał Jan święty w Apokalipsim, które zowie my Księgi tajemnic Bożych, we wtorej kapitule: „Bądź wierny aż do śmierci, a dam tobie koronę żywota”. A Jakub święty pisze: „Błogosławiony, który cirpi pokusy, bo gdy doświadczon będzie, weźmie koronę żywota”. A ta bywa dana trojakiemu stadłu: małżeńskiemu trzydziesna, wdowiemu stadłu sześćdziesiątka, a dziewiczemu stadłu stokrotna. Ale iż Panna Maryja była małżonką, wdową i panną, przeto słusznie tę koronę sobie zasłużyła.

Szosta korona rzeczona palma zwycięstwa, o której Apostoł pisze: „Nie będzie koronowan, jedno ten, kto będzie mocnie a słusznie bojował”. Przeto Jan w Apokalipsim pisze, iż widział palmę w ręku świętych. A ta palma bywa dana tym świętym, którzy doskonale sami siebie tako zwyciężyli, iż dobrą wolą zawždy mieli cirpieć męczeństwo dla Krystusa miłego, jako był święty Marcin i święty Franciszek. Tę koronę Panna naświętsza nad nawyższe zasłużyła, bo sie z Krystusem na gorze Kalwaryjej cirpieć męki wielkie i boleści wydała, gdzie miecz boleści w swym sercu nosiła i tysiąckroć tam umrzeć za Syna i z Synem żądała, o czym świadczy święty Biernat i Anzelmus, w personie jej rzeknąc:

„Patrzałam na Pana i na Syna mego na krzyżu wiszącego i ciężko umierającego, a com na duszy cirpiała, tegom wymówić nie mogła. A ta była moja boleść nawyższa, iżem sie widziała opuszczona od Syna mego, ktoregom ja, dziewicą będąc, poczęła i porodziła, który moj był jedyny. Widziałam umierając, ktorego miłowała dusza moja, a wszystkim była dla smętku roztopniała, w płaczu takim słowa dawała: «O Synu moj miły, jedyna miłości, daj mi z tobą umrzeć, a nie zostawiaj mie po sobie, bo nic mi nie jest słodszej, jako umrzeć z tobą, a nic mi nie jest gorzcszejszego, jedno żyć przez ciebie». A przeto dla tej wielkiej żądzej słusznie Panna Maryja tą koroną, która rzeczona jest zwycięstwa, w swym chwalebny i wesołym wniebowzięciu była koronowana.

erat dolor mihi maximus, quia videbam me deseri ab ipso, quem Virgo conceperam et genueram, qui mihi erat unicus. Videbam mori, quem dilexit anima mea, et tota liquefiebam pre angustia, dabam gemitus et suspiria plorabam per talia verba: «O Fili chare, o benigne nate, o amor unice, da mori tecum et ne dereliquas me! Nil mihi dulcius vere, quam mori tecum amplexata cruce, et nil amarius certe, quam vivere sine te»¹⁰⁹. Hec et plura ibidem, unde patet, quia palme coronam habet.

Septima corona iusticie, que est premium mercedis pro retributione bone operationis, eo quod secundum iusticie equitatem „unusquisque propriam mercedem accipit a Deo secundum suum laborem”¹¹⁰, teste Apostolo. De hac corona idem dicitur 1 Thymo. 4: „Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo – inquit – reposita est mihi corona iusticie, quam reddet mihi Dominus, iustus iudex”¹¹¹. Unde quia beata Virgo plus omnibus laboravit, in gratia preabundantissima et in amoris divine preeminencia, omnis boni operis merito fuit plenissima, ut claruit lib. VII parte 2¹¹², ideo summam hanc coronam mercedis et retributionis divine iusticie in assumptione adeptam extitit. Si quippe, ut habetur Proverb.14: „Corona sapientum eorum divitie”¹¹³, videlicet virtutum et operum meritoriorum, multo fortius hec corona in Virgine beata habet locum.

Octava corona dicitur decoris diadema et speciei, id est pulchritudinis, de qua scriptum est Sap. ca. 5: „Accipient, scilicet sancti, regnum decoris et diadema speciei de manu Domini”¹¹⁴. Hoc diadema decoris speciei datur precipue illis sanctis, qui in puritate innocentie vixerunt et sine macula sunt ante thronum Dei, qui sequuntur agnum, quocumque ierit, et cantant canticum novum, quod nemo alius potest cantare¹¹⁵, ut scribitur de sanctis talibus Apoc. 14. Hec virtus rara est et sic hec corona decoris non valde multorum, quia, ut ait Augustinus *De civitate Dei* libro 21: „Paucissimi – inquit – sunt tante felicitatis, ut ab ineunte adolescentia nulla damnabilia peccata commiserint”¹¹⁶. Talius itaque sanctorum premium et gaudium speciale, quod habent de innocentie puritate et incorrupta munditia, dicitur diadema decoris et speciei, quia propter puritatem incorruptam, in qua est decor anime et pulchritudo summa dabitur eis, quidem decor glorie accidentalis in futuro, secundum

Siodma korona jest sprawiedliwości, która jest oddanie zapłaty za działanie dobrych uczynków, bo wszelki podług sprawiedliwości zapłatę bierze podług swej roboty, jako o tym świadczy Apostoł święty, pisząc o tej koronie do Tymoteusza: „Dobrze walczył, a dlatego dana mi jest korona sprawiedliwości”. Ale iż błogosławiona dziewica Maryja nad wszystkie więcej robiła, dlatego większą łaską, gorętszą miłością była napełniona; przeto słusznie tę koronę zasłużyła w swym wniebowzięciu.

Osma korona rzeczona jest cześć a klenot cudności, jako Salomon pisze: „Wezmą święci krolestwo cudności i klenot okrasz z ręki Bożych”. A tę koronę dawa Bog zwłaszcza onym świętym, którzy się w swej niewinności zachowali, a bez wszelkiej zmazy na tym świecie żyli. Ale takich mało jest, którzy by takiej szczęśliwości byli, iżby od swego porodzenia nigdy Boga nie rozgniewali ani się korego grzechu dopuścili.

¹⁰⁹ Por. Bernardus Clarevallensis, *Liber de passione Christi et doloribus et planctibus Matris eius*, PL 182, 1135D–1136D; Pseudo-Anselmus, *Dialogus beate Marie et Anselmi de passione Domini*, PL 159, 271. W rękopisach średniowiecznych zachowały się różne redakcje tekstu *Meditatio Bernardi de lamentatione beate Virginis*; zob. np. T.H. Bestul, *Texts of the Passion: Latin Devotional Literature and Medieval Society*, Philadelphia 1966, s. 165–185.

¹¹⁰ 1 Kor 3,8.

¹¹¹ 2 Tm 4,7.

¹¹² *Stellarium corone. Pars secunda libri septimi de virtutum preclisitudine, qua beata Maria prefulsit super omnes creaturas.*

¹¹³ Prz 14,24.

¹¹⁴ Mdr 5,17 (Mdr 5,16).

¹¹⁵ Por. Ap 14,3–5.

¹¹⁶ Augustinus Hipponensis, *De civitate Dei*, PL 41, 731.

doctores super IV¹¹⁷. Et quoniam beata Virgo super omnes creaturas fuit purissima tanta puritate, que maior sub Deo nequit intelligi, teste Anselmo libro *De conceptu virginali*¹¹⁸, ideo summi decoris et indicibilis pulcritudinis coronam possidet, adeo quod omnium angelorum et sanctorum decor respectu decoris beate Virginis est, sicut lux lune et stellarum respectu solis, unde Eccl. 26: „Sicut sol oriens in altissimis Dei, sic mulieris bone species, id est Marie, in ornamentum domus sue, id est celestis patrie”¹¹⁹. Hinc et Cant. 6 dicit ad eam Deus: „Tota pulcra es, amica mea, suavis et decora, et macula non est in te”¹²⁰ etc.

Nona corona regalis, qua beata Virgo est coronata tamquam Regina celi et Domina mundi, iuxta illud Psal.: „Astetit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate”¹²¹. In huius figuram Esther 2 scriptum est: „Adamavit eam Rex super omnes mulieres et posuit diadema regni super caput eius”¹²².

Decima corona sponsalis, quia ipsa est sponsa summi et eterni regis, et ideo coronam sponsalem gloriosissima obtinet, unde Esa. 61 ait: „Tamquam sponsam decoravit me corona Dominus et indumento iusticie circumdedit me”¹²³.

Undecima corona glorie honoris, de qua Psal.: „Gloria et honore coronasti eum, Domine, et constituisti eum super opera manuum tuarum”¹²⁴. Hac corona beata Dei Mater est hodie coronata, quando ad tante dignitatis gloriam et honorem est protracta et exaltata, ut ab omnibus creaturis celestibus et terrestribus sit honore debito adoranda, laudanda et glorificanda tamquam Dei Mater dignissima, que in celesti patria ab omnibus sanctis et angelis laudatur per secula, dicendo illud Iudith 15: „Tu gloria Hierusalem, tu leticia Israel, tu honorificentia populi nostri”¹²⁵. In cuius significationem Iohannes in Apoc. ca. 4 vidit, quod sancti mittebant coronas suas ante thronum dicendo: „Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem, quia tu creasti omnia”¹²⁶. Thronus nempe Dei est beata eius Mater, ante quam mittunt suas coronas pro signo adorationis et Deum in se et in sua Matre collaudant.

¹¹⁷ Zob. przypis 14 do części łacińskiej.

¹¹⁸ Anselmus Cantuariensis, *De conceptu virginali et originali peccato*, PL 158, 451B: „Nempe decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi [...]”.

¹¹⁹ Por. Eccl. 26,21 (Syr 26,16).

¹²⁰ Por. Pnp 4,7–8.

¹²¹ Ps 44,10.

¹²² Est 2,17.

¹²³ Por. Iz 61,10; również responsorium średniowiecznej antyfony: „Induit me dominus vestimento salutis et indumento letitie circumdedit me et tamquam sponsam decoravit me corona”.

¹²⁴ Ps 8,6.

¹²⁵ Jdt 15,10 (Jdt 15,9).

¹²⁶ Ap 4,11.

Ale iż błogosławiona dziewica Maryja nad wszystko stworzenie była naczystsza, tako iż po Bodze większa czystość nie mogła być należona, dlatego nawyższej śliczności i cudności koronę otrzymała, tak iż wszystkich aniołów i świętych cudność naprzeciw cudności dziewicy Maryjej jest jako światłość miesiąca albo gwiazd przeciw słońcu. Słusznie tedy tą koroną jest ukoronowana.

Dzi<e>wiąta¹¹ korona, którą dziewica Maryja jest ukoronowana jako Krolowa niebieska i Pani świata, rzeczona jest krolewska, jako napisano Ester w wtorym kapitule: „Umiłował ją Bog nade wszystkie niewiasty i włożył koronę krolewską na głowę jej”. A słuszniej, iż ukoronowana jest jako krolowa niżli jako cesarzowa, bo krolowa rzeczona jest od miłosierdzia, a cesarzowa od srogiego rozkazowania.

Dziesiąta korona rzeczona oblubienica, którą ma Panna Maryja jako oblubienica nawyszego a wiecznego Krola, jako napisał Izajasz we czterdziestej¹² piwszej kapitule¹³, rzeknąc: „Jako oblubienicę okraszył mie koroną Pan Bog a odzienim sprawiedliwości przyoblokł mię”.

Jedennasta korona jest chwały i czci, o ktorej napisano: „Chwałą i czcią ukoronowałeś go, miły Panie, i postawiłeś onę nade wszystkie uczynki twoje”. Tą koroną dziewica Maryja była ukoronowana, gdy jako dziś w taką cześć i chwałę podniesiona, iż od wszystkiego stworzenia jest chwalona, mówiąc ono, co w Judyt w piętnastym kapitulum napisano: „Tyś chwała Jeruzalem, tyś wesele izreelskie, tyś poczesność ludu naszego”. Którą rzecz poćwierdzając, święty Jan w Tajemnicach Bożych pisze w czwartej kapitule, iż widział, ono święci kładli korony swe przed stołcem, rzeknąc: „Dostojeneś, Panie Boże nasz, wziąć chwałę i cześć, boś ty wszystko stworzył”. Ale stołec Boży nic inszego nie jest, jedno Panna Maryja, przed którą kładli swe korony, jej chwałę czyniąc, a Boga w sobie i w Pannie Maryjej chwaląc.

¹¹ W druku: *dziwiąta*.

¹² Tak w druku.

¹³ W druku: *kapile*.

Duodecima corona dicitur potestative iurisdictionis, que est tamquam corona de lapide precioso, que datur a Deo suis filiis et electis in celo, iuxta illud Psal.: „Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso”¹²⁷, et hoc in signum, quod sunt filii regis eterni heredesque Dei et coheredes Christi ad regnandum cum ipso in secula seculorum. Et sic in signum potestatis regalis corona eis debetur, ut significetur, quia in illo regno possunt omnia, que desiderant et volunt impetrare a Deo et habitare, propter quod idem Psal. premitit ibidem, dicens: „Desiderium cordis eius tribuisti ei et voluntate labiorum eius non fraudasti eum”¹²⁸. Multo autem excellentius pre omnibus hanc coronam beata Virgo habet, que potestatem plenam obtinet non tantummodo, ut Filia Regis eterni, sed et ut Mater atque Sponsa et Domina regni, que non solum impetrandi habet ius, prout alii sancti tamquam filii et filie, sed etiam iurisdictionem habet imperandi Deo tamquam Mater Filio, ut fiat, quod ipsa vult petere. Iuxta illud Regis preceptum „honora patrem et matrem” etc., unde omnis potestas iurisdictionis Marie tradita est, et ideo ipsa dicens Eccl. 24: „In Hierusalem potestas mea”¹²⁹. [...] Propter hec Bernardus: „Maria – inquit – omnibus omnia facta est, omnibus sinum misericordie aperit, ut de plenitudine eius accipiant universi, eger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, denique tota Trinitas gloriam”¹³⁰. [...] Bernardus: „Data est tibi, o Maria, omnis potestas in celo et in terra, ut quicquid volueris valeas impetrare”¹³¹. [...]

Dwanasta korona jest mocarskiego rozkazowania, która jest z kamienia drogiego, którą daje Bog synom i swym wybranym, jako napisano w *Żołtarzu*: „Położyłeś na głowę jej koronę z kamienia drogiego”, na znamię tego, iż oni są synowie kroła wiecznego i dziedzicy Boży, krolując z nim na wieki. A dlatego krolewska korona im ma być dana, iżby to znamionowało, iż w onym krolestwie wszystko mogą, czego jedno żądają, wyższej nad wszystkie inne święte. Zasłużyła Panna Maryja tę koronę, która ma moc zupełną otrzymania nie tylko jako dziewczka Kroła wiecznego, ale jako Matka, Oblubienica i Pani niebieskiego krolestwa, która nie tylko prawo ma na uproszenie jako i inni święci, ale też na rozkazanie Bogu jako matka synowi. Rozkazuje ta Panna w ucisku, w potrzebie i w smętku k niej się uciekającym. Rozkazuje sprawiedliwym, oświeca je łaską Bożą i nad grzesznymi w nagorszych grzechach, bo wszyscy z pełności jej łaski pocieszenie biorą: niemocni uzdrowienie, smętni pocieszenie, grzeszni grzechom odpuszczenie, sprawiedliwi łaskę, Trojca Święta chwałę. O tym rozkazaniu jej mocy nadobnie Biernat święty mówi: „Dana tobie jest moc, o Maryja, moc wszelka na niebie i na ziemi, iż co jedno chcesz, to uprosić możesz”.

Uproś nam już, wielbna Panno, z grzechów powstanie, Boga gorące rozmyślenie, niskie upokorzenie, dobre a wesołe skonanie, a po tym żywocie przez twe zasługi z tobą, wielbna Panno, i ze wszystkimi świętymi wieczne błogosławienie.

¹²⁷ Ps 20,4 (Ps 21,4).

¹²⁸ Ps 20,3 (Ps 21,3).

¹²⁹ Eccl. 24,15 (Syr 24,11).

¹³⁰ Zob. Bernardus Clarevallensis, *Dominica infra octavam assumptionis B.V. Marie*, PL 183, 430D: „Omnibus misericordie sinum aperit, ut de plenitudine eius accipiant universi, captivus redemptionem, eger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus letitiam, denique tota Trinitas gloriam...”. Słowa św. Bernarda przytacza Pelbart w ks. X 3,1 *Stellarium*.

¹³¹ Por. Petrus Damianus, *In nativitate beatissime Virginis Marie*, PL 144, 740B: „Fecit in te magna, qui potens est, et data est tibi omnis potestas in celo et in terra” (por. Mt 28,18); Incertus, *Meditatio super Salve Regina*, PL 149, 589B: „O certe Dei nostri mira benignitas, que suis reis te Dominam tribuit Advocatam, ut a Filio tuo inter nos et Deum Patrem Iudice constituto, quod pro nobis volueris, impetrare valeas”.

Bibliografia

Źródła

- Opec B., *Żywoł Pana Jezua Krysta (1522)*, wydali i wstępami opatrzyli W. Wydra, R. Wójcik, wstęp ikonograficzny K. Krzak-Weiss, Poznań 2014.
- [Opec B.], *Żywoł wszechmocnego Syna Bożego Pana Jezua Krysta, stworzyciela i zbawiciela stworzenia wszytkiego [...]*, Kraków: Hieronim Wietor, 1522.
- Pelbartus de Themeswar, *Stellarium corone benedictae Marie Virginis in laudem eius pro singulis predicationibus elegantissime coaptatum*, Haguenu: Henricus Gran, 1498.

Opracowania

- Bestul T.H., *Texts of the Passion: Latin Devotional Literature and Medieval Society*, Philadelphia 1966.
- Górski K. et al., *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, Wrocław 1955.
- Kosztolnyik J., *Pelbartus of Temesvár: A Francican Preacher and Writer of the Late Middle Ages in Hungary*, „Vivarium: A Journal for Mediaeval Philosophy and the Intellectual Life of the Middle Age” 5 (1967), no. 3, s. 100–110.
- Mazurkiewicz R., *Baltazar Opec, „Żywoł Pana Jezua Krysta (1522)”*. Notatki na marginesie najnowszej edycji, „Studia Źródłoznawcze” 54 (2016).
- Mazurkiewicz R., *Łaciński pierwowzór kazań maryjnych Jana z Szamotuł (Paterka)*, „Ruch Literacki” 54 (2013), z. 1.
- Mazurkiewicz R., *The Newly Identified Latin Prototype of the Marian Homilies of Jan of Szamotuły*, „Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae” 59 (2014).
- Secomska K., *Wniebowzięcie w kościele parafialnym w Warcie. Analiza ikonograficzna*, „Biuletyn Historii Sztuki” 49 (1987), nr 1–2.
- Wenger A., *Les Homélieś inédites de Cosmas Vestitor sur la dormition*, „Revue des études byzantines” 11 (1953).
- Wolff A., *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, „Studia Źródłoznawcze. Commentationes” 1 (1957).
- Wójcik R., *Tłumacz, wykładacz, kompilator czy autor? Wokół kompozycji „Żywota Pana Jezua Krysta” Baltazara Opeca i jego stosunku do „Meditationes vite Christi”*, w: B. Opec, *Żywoł Pana Jezua Krysta (1522)*, wydali i wstępami opatrzyli W. Wydra, R. Wójcik, wstęp ikonograficzny K. Krzak-Weiss, Poznań 2014.

ROMAN MAZURKIEWICZ

🏠 Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie / Pedagogical University of Krakow, Poland

✉ roman.mazurkiewicz[at]up.krakow.pl

🆔 <https://orcid.org/0000-0002-2972-8922>

Roman Mazurkiewicz is Professor of Old Polish literature, Head of the Department of Early Literature, Editing and Auxiliary Sciences at the Pedagogical University of Krakow. His research interests include Medieval literary studies, editing Old Polish manuscripts, Medieval Mariology, hymnography and iconography. He is also a creator and editor of the website Staropolska.pl. He has published three monographs: *Deesis. Idea wstawiennictwa Bogarodzicy i św. Jana Chrzciciela w kulturze średniowiecznej* [On Mary and St. John the Baptist's Intercession in Medieval Culture] (1994, 2002, 2012); *Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia filologiczne* [Polish Medieval Marian Songs: Philological Studies] (2002), *Z dawnej literatury maryjnej* [From Early Marian Literature] (2011) and a number of editions and edited volumes. He is currently working on the edition of Paterek's sermons.